

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jitka Vandrovcová

Táborské kostelní počty z let 1509-1510

The Parish Accounts of Tábor from 1509 to 1510

Praha 2010

PhDr. Blanka Zilynská, PhD.

Chtěla bych poděkovat paní doktorce Blance Zilynské za to, že mě přivedla k tomuto tématu a za vedení mé bakalářské práce. Dále bych poděkovala pracovnícím Okresního archivu v Táboře, protože mi vždy zapůjčily, co jsem potřebovala. Nakonec chci poděkovat paní ředitelce Okresního archivu v Táboře Aleně Daňkové, jelikož digitalizovala urbář panství a vesnic města Tábora, protože jinak bych se k němu nedostala, neboť je uložen v trezoru a nepůjčuje se k prostudování.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Táboře dne

podpis

Anotace

Tábor byl bohaté a prosperující město se širokou majetkovou základnou a vzkvétající řemeslnou výrobou, zejména soukenictvím. Od roku 1452, kdy se poddal zemskému správci Jiřímu z Poděbrad, byl věrným služebníkem českých králů až do roku 1547, kdy se přidal ke stavovskému povstání proti Ferdinandovi I. Po prohře povstání byl Tábor potrestán odnětím velké části majetků a dosazením královského rychtáře.

Od husitské revoluce začal vzrůstat laický vliv na správu zádušního jmění, protože církvi byl odebrán její majetek. O zádušní hospodaření se starali kostelníci, v první polovině 16. století převzali jejich funkci úředníci a kostelníkům zůstala jen péče o kostel. Zprávy o záduší měly být zaznamenávány do zádušní knihy, kde byly zapsány příjmy a výdaje záduší, seznam bohoslužebných předmětů, zápisy pamětního a správního charakteru. Příjmy záduší plynuly z petic (ořer), z pohřbů v kostele a na hřbitově, ze zvonění, z úroků z domů, lesů, zahrad, polí, vinic, vsí atd. Nejčastějšími výdaji byly platy faráři, varhaníkovi, zvoníkovi, kuchaře, za opravy v kostele a na faře, za otop na faru, za potraviny, víno aj.

Hlavním tématem mé práce je rozbor tábořských kostelních počtů z let 1509-1510. Jsou zapsány na šesti foliích a uloženy v Okresním archivu v Táboře. Počty vedli kostelníci Mikuláš sladovník a Jan Malšický. Účty jsou rozděleny na čtyři části: příjmy kostelníků, výdaje na faru, za pivo a za praní prádla. Příjmy kostelníků jsou jedinými příjmy v účtech. Jsou tu uvedeny příjmy od tábořské městské rady a za prodej mláta a piva. V účtech výdajů na faru jsou nejčastěji uvedeny výdaje za uhlí, dřevo, za ječmen a mláto pro prasata, za chleba, za různé opravy a za plat kuchařky. Účty za pivo uvádí vydání za nákup piva. Každý měsíc se na faru kupoval alespoň věrtel piva. V dubnu 1510 si nechali na faru uvařit várku piva. Pivo se skladovalo ve sklepě pod farou. Nejrozsáhlejší část účtů tvoří výdaje za praní prádla. Z účtů za praní prádla se dozvídáme, kdo byl v té době na faře. Byl tu farář, dva kněží Bartoš a Jan, zvoník a pachole. V účtech jsou uvedena jména tábořských měšťanů a několika obyvatel okolních vesnic, u některých také známe jejich povolání. V tábořských počtech nejsou zapsány seznamy bohoslužebných předmětů, zápisy pamětního a správního charakteru ani soupis majetku. Příjmy ze zádušních vesnic, rybníků, lesů, luk a mlýnů jsou zaznamenány v urbáři.

Nakonec jsem se provedla komparaci tábořských kostelních počtů s jičínskou zádušní knihou z let 1431-1508 a svatomikulášskými zádušními knihami, které jsou vedeny od konce 15. století. Tábořské kostelní počty, jičínská zádušní kniha a Nejstarší kniha úředníků svatomikulášského záduší patří k nejstarším zádušním knihám v českých zemích do roku 1526. Ve všech knihách je uvedeno vydání za opravy provedené na faře, i kdy v jičínské

knize jsou zapsány výdaje za platy řemeslníků, kteří opravovali kostel, což nevylučuje, že by nemohli provést nějakou opravu na faře. Ve svatomikulášské knize příjmů a výdajů záduší a tábořských počtech jsou zápisy o vydání za koupi dřeva, za plat kuchaře a koupi piva. V jičínské knize není uvedeno žádné vydání za potraviny a otop. Je těžké najít nějaké stejné položky ve všech knihách, protože tábořské počty mají zanedbatelný rozsah proti jičínské zádušní knize a svatomikulášským zádušním knihám.

Abstract

Tábor was a rich and prospering town with a large property base and flourishing crafts production, especially drapery. Since 1452, when it surrendered to bailiff Jiří of Poděbrady, it was a loyal servant of Czech kings until 1547, when it joined revolt of the estates against Ferdinand I. After suppression of the revolt, Tábor was punished by taking away a major part of its property and by the installation of the royal reeve.

Since the Hussite revolution, influence of laymen on administration of *fabrica ecclesiae* (funds necessary for church construction, maintenance and functioning) started to rise, as the church was taken away its property. It was sacristans who looked after administration of *fabrica ecclesiae*. In the first half of the 16th century, officers took over that duty and sacristans were left just the duties at church. Reports on *fabrica ecclesiae* should have been recorded in a *fabrica ecclesiae* book, including incomes and expenditures, a list of instruments for worship service, and records of memorial and administrative character. The incomes to *fabrica ecclesiae* were from collections, from funerals at church as well as in the cemetery, from chiming, from interest payments on houses, woods, gardens, fields, vineyards, villages etc. The most frequent expenditures were wages for a vicar, organist, bell-ringer, cook, then expenditures on repairs of the church and parish house, on heating in the parish house, on food, wine etc.

The main direction followed in this thesis is an analysis of The Tábor Church Numbers from the years 1509-1510. They are inscribed on six foils deposited in the Regional Archives in Tábor. The Numbers were recorded by sacristans Mikuláš Sladovník and Jan Malšický. The accounts are divided into four parts: incomes of sacristans, expenditures on the parish house, on beer and on the laundry. The incomes of sacristans are the only incomes in the accounts. The incomes came from the Town of Tábor Council, from the sale of draff and beer. In the accounts of expenditures on the parish house, the most frequent expenditures are

on coal, wood, barley and draff for pigs, on bread, on various repairs and on the wages for a cook. Accounts related to beer show the expenditures on purchase of beer. Every month they bought at least one 'věrtel' (an old Czech non-metric measure equal approx. 128 pints) of beer for the parish house. In April 1510 they had a gyle brewed for the parish house. Beer was stored in the cellar under the parish house. The most extensive part of the accounts are expenditures on the laundry. From the accounts related to laundry we can find out, who was present in the parish house at that time: a vicar, two sacristans Bartoš and Jan, a bell-ringer and a page. The accounts indicate names of Tábor burghers and of some people from surrounding villages; we can learn a profession of some of them. In The Tábor Church Numbers there are missing lists of instruments for worship service, records of memorial and administrative character and a register of the property. Incomes from the *fabrica ecclesiae* villages, lakes, woods, meadows and mills are recorded in the *Urbarium*.

In the concluding part of the thesis, I have compared The Tábor Church Numbers with The Jicin *Fabrica Ecclesiae* Book from the years 1431-1508 and with The St Nicholas *Fabrica Ecclesiae* Books, which were started at the end of the 15th century. These documents are the oldest *fabrica ecclesiae* books in Czech lands before 1526. In all of them, we can find records of expenditures on repairs of parish houses; in the Jicin book there are recorded expenditures on wages for craftsmen who repaired the church, but that does not exclude the possibility, that they also did some repairs in the parish house. In the St Nicholas book of incomes and expenditures there are records of expenditures on purchase of wood, on wages for a cook and on purchase of beer. In the Jicin book there are not any records of expenditures on food and heating. It is difficult to find some identical items in all books, as The Tábor Church Numbers are of negligible extent compared to The Jicin *Fabrica Ecclesiae* Book and The St Nicholas *Fabrica Ecclesiae* Books.

Obsah

1.	Úvod	9
2.	Literatura a prameny	10
3.	Tábor ve druhé polovině 15. a na počátku 16. století	13
4.	Záduší tábořského kostela	20
4.1.	Kostel	20
4.2.	Duchovní správa a farářské příjmy	22
4.3.	Záduší	23
4.4.	Tábořské kostelní počty 1509-1510	26
4.4.1.	Příjmy kostelníků	27
4.4.2.	Výdaje na faru	28
4.4.3.	Výdaje za pivo	31
4.4.4.	Výdaje za praní prádla	36
5.	Komparace tábořských počtů s jičínskou a svatomikulášskými zádušními knihami	41
5.1.	Jičínská zádušní kniha	41
5.2.	Zádušní knihy kostela svatého Mikuláše na Starém Městě pražském	42
5.3.	Komparace s tábořskými počty	45
6.	Závěr	47
7.	Seznam zdrojů	50
8.	Přílohy	53

Seznam zkratek

AMT - Archiv města Tábora

FF UK - Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

HT - Husitský Tábor

OAT - Okresní archiv Tábor

PSH – Pražský sborník historický

SAP – Sborník archivních prací

TA - Táborský archiv

1. Úvod

Ve své bakalářské práci o táborských kostelních počtech z let 1509-1510 bych nejdříve napsala něco o dějinách Tábora ve druhé polovině 15. a na počátku 16. století a shrnout prozatímní výsledky bádání o této době.

V další kapitole se budu věnovat táborskému záduší. Nejdříve bych chtěla napsat něco o historii kostela Proměnění Páně na hoře Tábor. Potom bude následovat analýza hospodaření táborského záduší a výklad o jeho správě v době pohusitské. Po seznámení se s obecnými informacemi bych se chtěla zabývat církevní správou na Táboře a výměnou farářů. Těžištěm mé práce bude rozbor Úctů kostelníků z let 1509-1510. Účty patří k nejstarším archiváliím uloženým v Okresním archivu v Táboře. V kapitole o táborských kostelních počtech rozeberu všechny čtyři části, na které se počty dělí. Výdaje jsem pojmenovala podle toho, na co byly peníze vydány, jinak jsou nadepsány latinsky: Edicio domum farhophi, Edicio pro cerevisia a Edicio a lavatura. Budu se snažit najít informace o osobách zaznamenaných v účtech. V další kapitole pak budu komparovat táborské počty s jičínskou zádušní knihou a pražskými svatomikulášskými zádušními knihami. Nejdříve bych začala popisem zádušních knih z Jičína a od sv. Mikuláše, jaké zápisy se v nich objevují, což použiji ke komparaci. Ještě bych připojila nějaké informace o chodu záduší u sv. Jakuba Většího v Jičíně a u sv. Mikuláše na Starém Městě pražském. V rozboru a komparaci zádušních knih se budu snažit ukázat odlišnost táborských kostelních počtů. Pokud to bude možné, chtěla bych napsat o lidech, kteří jsou uvedeni v táborských počtech.

Časově bude práce vymezena druhou polovinou 15. a počátkem 16. století s přesahy až do počátku 17. století.

2. Literatura a prameny

Nejdříve bych začala literaturou týkající se dějin tábora. Zatím nejobsáhlejší přehled o dějinách města Tábora podal František Šmahel ve dvojdílných Dějinách Tábora,¹ které dovedl do roku 1452. Druhou polovinu 15. století zpracoval pouze formou studie Rudolf Tecl.² Dějinám Tábora se věnovali i regionální historici jako Karel Thir, který se zaměřil na stavební historii a místopis města; u všech domů uvedl číslo popisné a v jaké ulici ho najdeme a informace o majitelích, které jsou vedeny u některých domů od první poloviny 15. století.³ Profesor táborského reálného gymnázia Martin Kolář zpracoval některé dějinné události na Táboře. Jeho eseje o dějinách Tábora vydal Jan Kolář jako Sborník historických prací prof. Martina Koláře. V sedmém svazku Historického atlasu měst České republiky je vložena stručná historie Tábora. Historický atlas vydal Historický ústav akademie věd, Husitské muzeum v Táboře a Státní okresní archiv. Stručné dějiny Tábora jsou rovněž uvedeny v knihách Romana Cikharta, Pavla Korčáka a Františka Crkovského.⁴ Ve své práci jsem čerpala hlavně z článku Rudolfa Tecla, kde byly popsány politické, hospodářské a církevní dějiny města v druhé polovině 15. stol. Z Dějin Tábora od Františka Šmahela jsem použila kapitulu o správě města.

Církevní správu, výměnu farářů a historii církevních staveb v Táboře popsal Rudolf Tecl.⁵ O táborských církevních stavbách psal také Karel Thir.⁶

Problematikou záduší a jeho správou se zabývala Blanka Zilynská.⁷ V článku Záduší je podána obecná problematika. Druhý článek už uvádí konkrétní příklad na poddanském městě Kozojedy. Záduším se zabývají Jindřich Francek, Pavel Kůrka, Josef Opatrný, Rostislav Nový a Zikmund Winter.⁸ Ve všech uvedených pracích jsou informace o správě

¹ František ŠMAHEL, *Dějiny Tábora I. díl, 2. svazek 1422-1452*, České Budějovice 1990.

² Rudolf TECL, *Tábor ve druhé polovině 15. století*, in: HT 2, Tábor 1978, str. 69-89.

³ Karel THIR, *Staré domy a rodiny táborské I., 2.*, Tábor 1920.

⁴ Roman CIKHART, *Táborsko v minulosti i přítomnosti; přednášky regionální školy v Táboře*, Tábor 1940.

Pavel KORČÁK, *Tábor: Národní kulturní památka*, Praha 1979. František CRKOVSKÝ, *Tábor : Sborník k 550. výročí vzniku města*, Tábor 1970.

⁵ R. TECL, *Tábor ve druhé polovině 15. století* a Rudolf TECL, *Církevní správa a náboženské poměry během druhé poloviny 15. a počátku 16. století (s edicí účtů táborských kostelníků z let 1509-1510)*, in: TA 10, Tábor 2001, str. 213-279.

⁶ K. THIR, *Staré domy a rodiny táborské I., 2.*, Tábor 1920

⁷ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hladíkové, edd. I. Hlaváček – J. Hrdina, Praha 1998, str. 535-548. Blanka ZILYNSKÁ, *Poddanské město Kozojedy v letech 1610-1630 ve světle kostelních počtů*, in: Gryspokové a předbělohorská šlechta, Kralovice a poddanská města, ed. Jiří Fák, Kralovice 1998, str. 102-114.

⁸ Jindřich FRANCEK, *Úřad kostelníků v Jičíně a jejich kniha záduší t let 1431-1508*, in: SAP 31, Praha 1981, str. 75-104. Pavel KŮRKA, *Kostel, farnost a záduší sv. Valentina na Staré Městě pražském v ranném novověku*, rigorózní práce FF UK, Praha 2003, Pavel KŮRKA, „*Tu, kdež nyní slove u sv. Valentina na Rynečku.*“ *Dějiny a místopis kostela a farnosti sv. Valentina na Starém Městě pražském*, in: PSH 33., Praha 2004, str. 109-181. Pavel

zádušního jmění laiky, která se začala uplatňovat za husitské revoluce, o psaní zádušních knih, jež měli na starosti kostelníci a od 16. století úředníci. Seznam nejstarších zádušních knih v Čechách otiskl v knize *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526* Rostislav Nový v roce 1963. Uvedl zde zádušní knihy z Kaňku (1511-1519), Kaplice (1457-1662), nejstarší knihu úředníků svatomikulášského záduší (1497-1553), Uherského Hradiště (1454-1469) a Ústí nad Labem (1438-1473). Neuvádí tu ani účty kostelníků z Tábora ani jičínskou zádušní knihu. O záduší Týnského chrámu píše Ladislav Žilka.⁹ Poskytl informace o příjmech a vydáních týnské farnosti z konce 16. a začátku 17. století.

O dějinách pivovarnictví psal Zikmund Winter, Ladislav Chládek, František Staněk a Jaroslav Novák Večerníček.¹⁰ Technologii výroby piva popsali nejpodrobněji Staněk s Večerníčkem. Všechny knihy narazily také na spor o vaření a šenkování piva mezi šlechtou a královskými městy, ale nejpodrobnější informace o sporu podal Zikmund Winter.

Největší překážkou pro bádání o dějinách Tábora v této době je nedostatek pramenů, protože části tábořského archivu byly v letech 1848-1850 skartovány. Část archivu byla údajně odvezena na dvanácti vozech do papírny. Tábořský archiv byl uložen ve sklepních prostorách staré tábořské radnice a nebyl uspořádaný. Při stěhování archiválií z radnice po 1. únoru 1850 došlo s největší pravděpodobností ke zničení starého tábořského městského archivu. Městské knihy, listiny, staré rukopisy a hmotné památky, jež se potom našly ve sklepeních staré radnice, byly věnovány do sbírky starožitností reálného gymnázia v Táboře, kterou založil profesor Martin Kolář. Během skartace se ztratila kniha kšaftovní z let 1465-1500. O její existenci víme díky třem výpisům, které pořídil Karel Jaromír Erben při své návštěvě Tábora v roce 1844. Jedná se o kšafy Matěje kováře z 15. května 1465, Vavřince z Čelkovic z 16. října 1467 a Martina z Hradce řečeného Horko z 25. května 1471.¹¹ Tábořskou městskou knihu (rychtářský rejstřík či gruntovní knihu) z let

KŮRKA, *Týdenní zádušní účty, možnosti jejich využití a interpretace*. Sonda do předbělohorské utrakvistické liturgické praxe, in: *Folia Historica Bohemica* 22, 2006, str. 67-86. Pavel KŮRKA, „*Urozenost, ctnost, krása i umění. Za nic nestojí, když peněz není.*“ *Správa a majetek záduší kostela sv. Valentina na Starém Městě pražském v ranném novověku.*, in: PSH 34., Praha 2006, str. 93-126. Josef OPATRŇÝ, *Záduší kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském*, diplomová práce FF UK, Praha 1957. Rostislav NOVÝ, *K sociálnímu postavení farského kléru v Čechách v době předhusitské*, in: *Sborník historický* 9. Praha 1962, str. 137-193. Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století II.*, Praha 1906.

⁹ Ladislav ŽILKA, *Příjmy a výdaje týnské farnosti koncem 16. a začátkem 17. století*, PSH 25, Praha 1992, str. 40-62.

¹⁰ Zikmund WINTER, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1996. Ladislav CHLÁDEK, *Pivovarnictví*, Praha 2007. František STANĚK, *Blahoslavený sládek. Kapitoly z dějin piva*. Praha – Litomyšl 1998. Jaroslav Novák VEČERNÍČEK, *Dějiny piva*, Brno 2009.

¹¹ Jiří KOŘALKA - Rudolf TECL, *Historické osudy tábořské městské knihy z druhé poloviny 15. století*, in: HT1, Tábor 1978, str. 45-79.

1432-1450 a knihu kšaftovní z let 1465-1500 koupil kněz Antonín Krejčí od jedné hokynářky v Českých Budějovicích v roce 1848. Po jeho smrti se kšaftovní kniha ztratila, městská kniha se dostala do archivu Národního muzea.¹² Dnes je táborská městská kniha uložena v Okresním archivu v Táboře. Ze druhé poloviny 15. století se zachovaly opisy městských privilegií, urbář panství a vsí města Tábora (první kvintern z let 1469-1486), opisy tří kšaftů a list se zápisy o sirotku Anně Smolové z roku 1491. Dnes jsou tyto archiválie uloženy v Okresním archivu Tábor.

Do své práce použiji tři archivní prameny uložené v Okresním archivu Tábor. Kniha pamětní je souvisle vedena od roku 1510 do roku 1633. Každý rok začíná jmenováním nové městské rady, obecních starších (menší rady) a rychtáře. První takovýto zápis je až z roku 1511, k roku 1510 jsou pouze zápisy pamětního charakteru. Urbář panství a vesnic města Tábora byl jako celek založen asi roku 1510. Sloužil jako základní evidence pozemkového majetku až do roku 1547. Jsou tu uvedeny naturální, peněžní a robotní povinnosti a podací farářské, které je zapsáno v prvním kvinternu z let 1469-1486. Jsou tu zapsány všechny vesnice, krámy okolo kostela a měšťani, kteří měli odvádět určitý obnos peněz nebo naturálie. Ve své práci budu pracovat jen s prvním kvinternem a seznamem vesnic, které patřily Táboru. Rozbor hlavního pramene – účtů kostelníků za léta 1509-10 podám až v podkapitole 4.3.

¹² Rudolf TECL, *Dva fragmenty táborského městského archivu z konce 15. století*, in: TA 7, Tábor 1995-1996, str. 95-116.

3. Tábor ve druhé polovině 15. a na počátku 16. století

Výrazným mezníkem v dějinách královského města Tábora je datum 1. září 1452, kdy tábořská městská rada vydala město a tábořské kněží zemskému správci Jiřímu z Poděbrad. Tábor se tak podřídil oficiálnímu proudu husitství a politice Jiřího z Poděbrad. Koncem listopadu 1452 přišel do města kněz Jan ze Stakor zvaný Ocásek, farář od svatého Štěpána ve zdi v Praze, s bratrem Tomášem. Oba patřili ke stoupcům Jana Rokycany. První mše v ornátu podle kališnických regulí byla sloužena knězem Tomášem už 2. prosince, Jan ze Stakor kázal.

Od té doby, co se Tábor podřídil Jiřímu z Poděbrad, byl jeho věrným stoupcem až do jeho smrti. Za svoji věrnost dostalo město roku 1468 od krále potvrzení starých práv a svobod a řadu dalších získalo, např. pořádání nového výročního trhu, právo pečeti kšafy pečeti rychtářskou a pečeti dvou konšelů z černého vosku, dal městu pozemkové statky po zemřelém měšťanovi Petrovi z Růže (bývalé rožmberské statky).

Už od založení vedlo město neustálé spory s Rožmberky, např. o vybírání mýta na některých cestách, o věznění zajatých obyvatel Tábora, o soběslavský solný sklad, o propuštění tábořských poddaných, o zadržování platů, o spornou držbu pozemků a usedlostí.¹³

Po smrti Jiřího z Poděbrad se Tábor přidal na stranu krále. V době panování Vladislava II. docházelo k útokům na tábořské statky od žoldnéřů uherské posádky z Českých Budějovic. Žoldnéři byli ve službách Matyáše Korvína. Vladislav II. potvrdil 14. srpna 1472 Táboru privilegia svých předchůdců a navíc městu dovolil, aby kšafy obyvatel zůstaly v platnosti. Roku 1486 dal král městu veškerý pozemkový majetek po zemřelém Mikešovi z Chotčín, zřejmě celou ves.

Na konci 15. století propukl spor mezi šlechtou a královskými městy o vaření piva. Hlavní příčinou sporu byla hospodářská vyčerpanost země po dlouhých válkách. Rychlým zdrojem příjmů se pro šlechtu stalo vaření piva. Na svých statcích a panstvích zřizovala pivovary, sladovny, mlýny, šenky a krčmy. Šlechta nutila své poddané, aby odebírali její pivo a zakazovala jim kupovat pivo ve městech. Poddaní nesměli prodávat obilí do městských pivovarů, ale jen do panských. Když prodali poddaní obilí do města, museli své vrchnosti zaplatit „pokutu“. Města však považovala vaření piva za svoji výsadu, a proto předložila panovníkovi listiny s privilegií na zemském sněmu roku 1484, mezi nimi byl i Tábor. Vladislav II. vyhověl ve sporu šlechtě, protože mu pomohla během tažení do

¹³ Srov. R. TECL, *Tábor ve druhé polovině 15. století*, str. 82, pozn. 55.

Uher proti Matyáši Korvínovi. Tábor vstoupil 25. července 1502 do branného spolku dvaatřiceti královských měst. Spolek předložil na zemském sněmu téhož roku své stížnosti ve třinácti bodech. Ve druhém bodě města hájila výhradní právo na dělání a vaření piva a sladu, v dalším bodě si města stěžovala na šlechtu, že na svých panstvích zřizuje nová městečka, trhy a krčmy na škodu královských měst. Šlechta oponovala, že patří ke svobodným stavům, a proto může svobodně vařit a prodávat pivo, král má moc povolit zřízení městeček, trhů i nových cel. Šlechta si stěžovala, že musí platit clo u městských bran. Král rozhodl, že páni a rytíři mají starodávnou svobodu vařit pivo a najímat řemeslníky ke svým potřebám a užitku, jen sedlákům není v míli od města nic povoleno, městečka mohou být zakládána, i když z toho bude mít královské město škodu, ale to si musejí královská města sama vyřídit s vrchností nového městečka. Venkovské krčmy, které stály už po třicet dva let, mohly fungovat dál, další nemohly být zřízeny bez povolení krále. Roku 1509 Vladislav II. znovu rozhodl ve prospěch šlechty. Roku 1512 se na stranu královských měst postavil vnuk Jiřího z Poděbrad, Bartoloměj z Minsterberka. Zavázal se smlouvou, že bude jejich jednatel a obhájce s plnou mocí. Roku 1515 Bartoloměj z Minsterberka utonul, jeho místo obsadil jeho bratranec Karel Minsterberský. Spor o vaření piva byl ukončen uzavřením svatováclavské smlouvy roku 1517, která povolila vařit pivo všem třem stavům, zákaz nadále platil pro selský stav, který nesměl pivo ani šenkovat ani vařit míli od města.

Pozemková držba města vytvořená v době husitských válek ze světských a církevních statků byla potvrzena císařem Zikmundem roku 1437. Držbu pozemků potvrzovali Táboru i další panovníci. Táborské majetky byly nadále rozšiřovány. Některé táborské rodiny získaly do zástavy rožmberské statky nebo platy z nich plynoucí. Táboru patřily, např. vesnice Všechnov, Zahradka, Klokoty, Dub, Náchod, Měšice, Čekanice, Lhota nad rybníkem (Zárybničná), Turovec, Lípy, Kravín, Lhota, Košice, Nasavrky, Radimovice, Skalice, Strkov, Daubice, Planá, Zhoř, Sedlec, Lhota za Sedlcem, Maršov, Čelkovice, Bratříkovice, Vilní, Zvěstovice, Plesiště, Makov, Lhota Lhavá, Hajlov, Třemešná, Lhota Purkhaztova, Audičov, Vodochody, Padařov, Božejovice, Paseka, Ještina, Pikov, Višov, Mlýnce, Počepice, Světlá, Jistebnice, Lhota Dlouhá, Drahnětice, Vorlov, Leština, Voldřichov, Svoříš, Brtce, Vesce Chvalšina, Vesce Pupinovo, Kvašňov, Mozolov, Hedkov aj.¹⁴

Dominantní postavení v řemeslné výrobě měli v Táboře soukeníci,¹⁵ dokládá to rychtářský rejstřík z let 1432-1450, list Eneáše Silvia Piccolominiho a privilegium císaře

¹⁴ Srov. *Urbář panství a vesnic města Tábora*, OAT, fond AMT, sign. A II č. 3, číslo kartonu 23.

¹⁵ Srov. R. TECL, *Tábor ve druhé polovině 15. století*, str. 72-73, pozn. 12, 13, 14, 15.

Zikmunda z roku 1437. Privilegium krále Ladislava Pohrobka z 11. listopadu 1454 potvrdilo práva udělená městu Táboru císařem Zikmundem a navíc mohli táborští soukeníci krájet a prodávat své sukno bez omezení v Čechách, Rakousech i na Moravě. Hojně byli mezi tábořskými řemeslníky zastoupeni nožíři a kožešníci.¹⁶ Dobré jméno měli táborští zedníci,¹⁷ např. mistr Burian z Tábor, který byl jedním z autorů kamenné přestavby tábořského kostela. Kromě těchto řemesel působili v Táboře další řemeslníci: řezníci, kramář, kováři, krejčí, švec, mlynář, truhlář, střelci, pekař, zlatník, srpař, rumistr a kostelníci.¹⁸ Nadále přežívalo ve městě bojové umění husitů. Táborští bojovníci vstupovali do žoldněřských rot v zemích střední a jižní Evropy, např. bojovali v Prusku a Polsku ve válce mezi Řádem německých rytířů a polským králem Kazimírem v letech 1454-1456, dále potom ve Štýrsku a Moldavsku.¹⁹

O stavební činnosti v Táboře ve druhé polovině 15. a na počátku 16. století se dochovalo jen málo konkrétních písemných dokladů. V roce 1492 byla vybudována údolní nádrž Jordán na Tismenickém potoce. Vodovodní síť a městská vodárna, z níž čerpal vodní stroj vodu z Jordánu do několika městských kašen, byly vystavěny počátkem 16. století. Tvůrce vodovodní sítě Jan rumistr je uveden v pramenech až roku 1509. Od osmdesátých let 15. století probíhala kamenná přestavba tábořského kostela²⁰.

Husitskou tradici v Táboře připomínaly podobizny osobností husitského hnutí zejména postava Jana Žižky, který byl vyobrazen na jedné z tábořských bran²¹ a na rámu kamenného městského znaku, který byl vytesán v letech 1515-1516 kameníkem Wendelem Roskofem. Na rámu je také plastika mistra Jana Husa na hranici.

Privilegiem krále Zikmunda z 25. ledna 1437 byl Tábor povýšen na královské město a získal práva Starého Města pražského ve všech přích, soudech i obyčejích včetně práva poprav, přímého odvolání od městského soudu k panovníkovi. Některá práva Starého Města byla upravena a doplněna podle místních potřeb a zvyklostí. Ke kodifikaci tábořských městských práv muselo dojít před rokem 1462, protože tehdy převzala jednadvacet článků do své právní praxe Kamenice nad Lipou.

Jedním ze správních orgánů města bylo shromáždění „velké obce“. Přístup do shromáždění měli všichni plnoprávní měšťané podílející se aktivně i pasivně na místní

¹⁶ Tamtéž, str. 73, pozn. 17, kožešníci, str. 73, pozn. 18, nožíři.

¹⁷ Tamtéž, str. 74-75, pozn. 22..

¹⁸ Tamtéž, str. 74-75, pozn. 22, 25, 26, 27, 28.

¹⁹ Tamtéž, str. 79-81, pozn. 44,45,47 a 48.

²⁰ Více ve druhé kapitole.

²¹ Srov. A. KADLÉC, *List Eneáše Silvia o cestě na sněm do Benešova a o dvojí zastávce v Táboře*, in: Jihočeský sborník historický 1.-4., ročník 19, 1950, str. 107-112, „ Na vnější bráně byly dva štíty, na jednom byl obraz anděla, jak drží kalich, jako by radil lidu, aby přijímal pod způsobou vína, na druhé byl vymalován Žižka, stařec slepý na obě oči.“ str. 107.

správě. Shromáždění bylo svoláváno v naléhavých a závažných případech. Pravidelně se velká obec scházela při jmenování městské rady. Sbor starších měl schvalovat městský rozpočet a dávky. Kontakt mezi velkou obcí a městskou radou zprostředkovávali obecní starší neboli menší rada, jimž byla svěřena část kontrolních a výkonných pravomocí. Táborští „starší“ nebyli jen poradci městské správy, ale přímými zástupci velké obce ve všech záležitostech týkajících se vojenské a civilní správy kraje. Členové městské rady s rychtářem byli také staršími. Městská rada se musela podřídit rozhodnutí starších. Sbor starších čítal asi čtyřiadvacet osob. Pokud došlo k neshodám, mohla se menšina odvolat k velké obci. Nejpozději od roku 1432 byla dvanáctičlenná městská rada jmenována pravidelně na dobu dvanácti měsíců. V úřadě purkmistra se konšelé střídali po čtyřech týdnech. Purkmistr zastupoval obec navenek, řídil schůze rady, dával svolení k odchodu z města, vykonával řadu povinností při právních a finančních pořízeních. Při běžných úkonech zastupovali radu dva nebo tři konšelé. Celá rada řešila všechny závažné problémy obce včetně soudních při přesahující pravomoc rychtáře. Rychta a městská kancelář bezprostředně podléhaly městské radě. Agendu s převodem gruntů a vybírání dávek v městských zápisných vsích vedla zřejmě kancelář. Správními, kontrolními a dozorčími úkoly byli pověřeni konšelé nebo starší. Podobně tomu bylo u stavebního dozoru, proměrování městišť, dohledu nad trhy a obecními zřízeními. S každou novou radou byl zvolen i rychtář.

V době bezvlády na sebe strhla městská rada pravomoci náležející královským úředníkům, rozšířili se také pravomoci rychtáře. S velkou pravděpodobností se u něj uplatnili i zvyklosti rychtářského úřadu ze Sezimova Ústí. Rychtář vyřizoval trhy domů a pozemků v hranicích města. Byly před ním ohlašovány smlouvy a dluhy. Byly mu svěřovány peníze, sám případně prodával pozůstalý majetek bez přímých dědiců a přijímal či rozvazoval sliby člověčenství. Svědky některých pořízeních bývali také konšelé. Nelze vyloučit, že smlouvy a jednání uzavřená rychtářem, které zapsali jeho písaři do příručního rejstříku, měly jen dočasný charakter do doby, než byly právoplatně svolány v plné radě a zapsány do městských knih, nabyly trvalé platnosti, zejména kšafty a sirotčí záležitosti. Rychtáři také náležel policejní a požární dohled ve městě, který vykonával s pomocí biřiců.

Táborská kancelář vznikla jako účelové zařízení táborské obce souběžně s městskou radou v roce 1424. Za husitských válek putovali písaři s vojskem, proto vyřizovali agendu

na Hradišti kazatelé a kněží. Pokud nestačil městský písař vyřizovat písemnosti, pomáhali mu s kanceláří spojení notáři, písaři rychtáře a snad školní správci.²²

Prvně jmenovaný radní byl jmenován po celý rok jako primas nebo primátor obce. Případla mu spolu s obecními staršími správa jmění obecního. Z let 1465, 1491 a 1511 se dochovala z pramenů jména konšelů v Táboře. Jména konšelů z těchto let uvádím v tabulkách. V poslední tabulce jsou zapsána jména obecních starších a rychtáře z roku 1511. Jsou to jediné seznamy městské rady z druhé poloviny 15. století, které se zachovaly. Od roku 1511 jsou seznamy městské rady zapsány v pamětní knize.

Tabulka 1. Konšelé z roku 1465²³

Konšelé z roku 1465
Hanuš Domin
Jan Skala (z Polovic)
Beneš Halda
Jakub truhlář
Tobiáš Šimové (zeť)
Jakub Koza
Petr Růže (z Ústí)
Mikuláš Pechan
Jan Turek
Mikuláš Vyšehradský
Matěj krejčí

Tabulka 2. Konšelé z roku 1491²⁴

Konšelé z roku 1491
Tomáš Škavran
Jan Vnuček
Jakub truhlář
Bartoš Lukáš
Václav Koza

²² Odstavce o správě města srov. Fr. ŠMAHEL, *Dějiny Tábora*, s. 581-586.

²³ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, str. 25. Karel Thir neuvádí ve své knize prameny, ze kterých vycházel, ale tento seznam pochází z opisu privilegia Jiřího z Poděbrad z roku 1465. toto privilegium je uloženo v OAT v Knize opisů privilegií města Tábora 1437-1732, in: OAT, fond AMT, inv. č. 25, č. knihy 4, folio 179a.

²⁴ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, str. 25. jména konšelů z roku 1491 najdeme v listu se zápisy o sirotku Anně Smolové z roku 1491. List je uložen v OAT, fond AMT, č. kartonu 7.

Petr Kučera
Jan Paukar
Mikuláš Puška
Mikuláš Vyšehradský
Mašek řezník
Václav Bodlák
Pavel Pechan

Tabulka 3. Konšelé z roku 1511²⁵

Konšelé z roku 1511
Jan Paukar
Mikuláš Lhotka
Jan Hluma
Jan Mlynařovic
Václav Měšečník
Martin Chochol
Matěj Bílek
Václav Kučera
Matěj Železník
Mikuláš Kyselo
Jan Skopec
Jiří Veselý

Tabulka 4. Obecní starší a rychtář z roku 1511²⁶

Obecní starší a rychtář z roku 1511
Václav Kropáč
Jiří konkař
Jiří Hrad soukeník
Prokop Luňák
Mikuláš Kropáčkův
Matěj Komrs

²⁵ Srov. *Kniha pamětní 1510-1633*, OAT, fond AMT, sign. A II č. 4, č. knihy 1, fol. 1v.

²⁶ Srov. *Kniha pamětní 1510-1633*, fol. 1v.

Tábor byl ve druhé polovině 15. století až do roku 1547 bohaté a prosperující město s širokou majetkovou základnou. Dovolilo si ze svých peněz vystavět hráz udolní nádrže Jordán, vodovodní systém, přestavět kostel a vystavět radnici v letech 1515-1527. V roce 1547 zkonfiskoval Ferdinand I. Táboru velkou část jeho majetků, protože se přidal k povstání proti králi. Ferdinand I. dosadil do města královského rychtáře, který zastupoval zájmy krále ve městě. Dohlížel, aby se obec nespolečovala proti radě a vybíral pokuty připadající králi. Královský rychtář neměl stálý plat, ale dostával díl z pokut, měl nárok na odměnu dle svých služeb. Zabraňoval usnesení rady, která by se zdála být proti koruně a náboženství.²⁷ Táboru byly ponechány Buková (prodána 1581), Čekanice, Čelkovice, Dražice, Drhovice, Hýlov, Kavecko, Klokoty, Kozí Hrádek, Kravín, Lipsko, Měšice, Náchod, Nasavrky, Radimovice, Sedlec, Sezimovo Ústí, Strakačov, Zahrádka, Zářybničná Lhota a Zhoř.²⁸

²⁷ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny tábořské, díl 1.*, Tábor 1920, s. 25.

²⁸ Srov. *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 7 Tábor*, Historický ústav Akademie věd ČR ; Tábor: Husitské muzeum; Státní okresní archiv, Praha 1999

4. Záduší tábořského kostela

4.1. Kostel

Děkanský kostel Proměnění Páně na hoře Tábor se nachází v severozápadní části Žižkova náměstí. Původně stál na jeho místě dřevěný kostelík, který viděl při své návštěvě Eneáš Silvio Piccolomini v roce 1451 a napsal o něm: „*Mají jakýsi dřevěný dům, podobný venkovské stodole, ten nazývají chrámem, zde káží lidu, zde vykládají denně zákon, zde mají jediný oltář, ani posvěcený není, ani se nemusí světit a s toho podávají lidem svátost.*“²⁹ Ve městě nebyl žádný jiný kostel, až za hradbami byla kaple Filipa a Jakuba. Kostel nebyl ozdobený, byla to jen primitivní stavba, uvnitř nebyly ani kříže, jen stůl přikrytý plátnem a asi tabernakulum na uschování posvěceného chleba a vína.³⁰ Kamenná přestavba začala v 80. letech 15. století. Autorem první fáze přestavby byl mistr Burian z Tábora. K přestavbě byl pravděpodobně přizván ještě mistr Beneš: „*ve druhé polovici srpna (1493) byl na Táboře pro svou potřebu...*“³¹ V roce 1493 měl farní chrám kostelní trojlodí, presbyterium, zřejmě zvonici a klenbu, která byla znova zaklenuta v roce 1512 mistrem Staňkem. O zaklenutí kostela se píše v pamětní knize: „*...mistr Staněk kameník měšťtín Menšího Města pražského přijav k své práci znamenité dielo, aby tělo kostela zdejšího sklenul, i počav z jeří od času postního grunty vybijeti, sloupy stavěti, to všecko sklenul a na místo dokonal v pondělí před svatým Václavem a to jest šťastně dokonával v hodinu na noc třetího dne předepsaného léta Páně tisícího pětistého dvanáctého za purkmistrování Jana Paukara za poctivého kněze Jana přijmí Šety u nás v ty časy faráře.*“³² Přestavba byla financována městem a nejvlivnějšími tábořskými řemeslnickými cechy.³³ Kostel byl přestavěn v pozdně gotickém slohu se sklípkovou klenbou.

Zvonice tábořského kostela stála na počátku 16. století, protože v kostelních účtech v oddíle účtů za prádlo je zaznamenána existence zvoníka v účtech za prádlo, např. „*...od zvoníkovajch II košil...*“³⁴ Nemuselo se jednat o zvonici jako věž, protože zvon mohl být

²⁹ A. KADLEC, *List Eneáše Silvia*, s. 108.

³⁰ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, Tábor 1920, s. 684.

³¹ Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře*, s. 227, pozn. 82.

³² *Knih pamětní 1510-1633, OA Tábor*, fond AMT, sign. A II č. 4, inv. Č. 22, č. knihy 1, folio 5 v. Transkripce všech textů provedena podle pravidel pro přepis staročeských textů od Jiřího Daňhelky, in: *Směrnice pro vydávání starších českých textů*, HT 8, Tábor 1985, str. 285-301.

³³ Jeden z kostelních oltářů se nazýval Knapovský, in: R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry Táboře*, str. 232, pozn. 110.

³⁴ *Účet kostelníků 1509*, OA Tábor, fond AMT, inv. Č. 1619, č. kartonu 375, folio 4v.

zavěšen na provizorní konstrukci kostela. Konkrétní zmínka o vlastní věži pochází až z roku 1529, kdy neznámý měšťan Nového Města pražského zaznamenal do letopisu událost, která se stala 22. května 1529. Tehdy při bouřce uhodil blesk do kostela „... a potom se oheň držel šnekem nahoru až na věži a v uokně ležel hlásný a Jílek trubač nad ním. A toho hlásného opálil od samých pat až do vrchu hlavy, až od toho umřel, a trubači opálil jednu nohu a stehno mu vodřel až po prsy a až k očima vopálil, že mu z nich teče. A odtud krov zapálil a roztrhl, ale nevelmi škodně.“³⁵ Jeden z největších požárů města ze 7. července 1532 značně poničil kostel, zpráva o požáru je zaznamenána v pamětní knize: „... krov na kostele jest cihelný jest shořel, věže a v ní hranice s zvony se třmi jsú shořely“.³⁶ Nové zvony byly na věž umístěny roku 1534. Při opravách krovu byly na severní, západní a jižní straně kostela dostavěny renesanční štíty. Na kostelní věži také orloj. O jeho počátcích nejsou žádné přímé zprávy, jen nepřímá z purkmistrovského účtu města Soběslavi, kdy v roce 1500 opravili táborští řemeslníci orloj v Soběslavi, lze se tedy domnívat, že i v Táboře byl orloj už z dob kamenné přestavby z osmdesátých let 15. století. První vyobrazení tábořského kostela je až z roku 1602 od Jana Willenberga, kde je zobrazen i orloj. Orloj zůstal na věži až do roku 1656, kdy byl přenesen na prostřední štít zbarokizované tábořské radnice, kde vydržel sto dvacet let. Po stavební obnově radnice v letech 1876-1878 byl přenesen na přilehlou radniční věž, kde je dodnes.

Z původního mobiliáře kostela se zachovala jen poškozená křtitelnice, kterou vyrobil Šimon konvař v roce 1482, dnes se nachází ve sbírkách Husitského muzea v Táboře. Kostel byl vymalován až koncem 16. století nákladem Adama Hradeckého příjmením Komorník a Šimka krupaře příjmením Košťál, ale z maleb se zachoval jen nápis v sakristii.

Věž kostela byla 7. března 1602 poškozena bleskem, znovu potom v roce 1621, kdy byl severovýchodní roh věže hned pod báními vystřílen císařskou armádou. Věž hrozila zřícením, proto z ní byly sňaty zvony a orloj, ale oprava začala až roku 1661. V červenci roku 1664 byla zapálena bleskem, znovu obnovena byla v roce 1677. Kostel prodělal ještě řadu rekonstrukcí. Dnes má goticko-renesančně-barokní podobu.

³⁵ Srov. R. TECL, *Církevní správa*, str. 229, pozn. 87

³⁶ *Knihy pamětní 1510-1633*, folio 53.

4.2. Duchovní správa a farářské příjmy

Nyní bych se zaměřila na církevní správu na Táboře, výměnu farářů a zádušní hospodaření. Už v první kapitole jsem se zmínila o příchodu kněze Jana ze Stakor s knězem Tomášem. Jan ze Stakor s knězem Tomášem odešli z města kolem poloviny 50. let 15. století. Ve druhé polovině 50. let či na počátku 60. let 15. století se stal tábořským farářem Jan Táborský zvaný Vilímek. Pocházel asi z Tábora, svěcení získal v Itálii, později byl významným představitelem Jednoty bratrské. Jeho druhem byl Jindřich, některé prameny ho uvádějí jako vikáře.³⁷ Z Tábora odešli mezi lety 1461-67. Roku 1461 byl v Táboře blíže neznámý kněz Jakub, patřil k příznivcům nebo přímo k obráncům Jednoty bratrské.

V letech 1466-1467 byl farářem v Táboře Jan z Bakova. Byl stoupencem Jiřího z Poděbrad. Je možné, že Jan z Bakova byl kališnickým knězem, kterého zajali na cestě z Tábora žoldněři Zdeňka ze Šternberka a byl upálen na náměstí v Soběslavi roku 1468. V testamentu Pavla ze Stakor z 1. srpna 1473 je odkaz „*knězi Jakubovi Táborskému XX k. gr.*“³⁸ V roce 1477 byl ve městě farář Tobiáš. V listu z 5. července 1479 žádala tábořská městská rada pražskou utrakvistickou konsistoř, aby v Táboře zůstal farář Václav a kněží Jíra a Mistr Jan z Opočna. V listu purkmistra a rady Hradiště hory Tábor purkmistru a radě Starého Města pražského ze dne 11. listopadu 1485 je zaznamenán farář Mistr Jan Ryba. V pamětní knize města Tábora je k roku 1512 farářem Jan Šeta. V kostelních účtech je uveden nejmenovaný farář, ale je možné ho ztotožnit s Janem Šetou.

Na přelomu dubna a května 1482 se v Táboře zastavil italský světící biskup sankturienský Augustin Luciani. V přestrojení „*stary, urozeny, ctny a slechetny*“, Filip de Nova villa, titulární biskup sidonský a generální vikář v Modeně, „*sám jedina s jedním mládencem Čechem přiveden do Čech ten tajden před svatým Duchem* (26. května 1504), *najprv na Tábor, věrným Čechům k velikému potěšení. Páni Pražané i mistři slavně jeli pro něho na Tábor a přivedli ho do Prahy v úterý* (28. května) *na hod svatého Ducha.*“³⁹ Od června 1504 do října 1505 poskytl svěcení čtyřem stům dvaadevadesáti klerikům z Čech. Jedenáct vysvěcených kleriků pocházelo z Tábora, např. bakalář Mikuláš Jiříkův,

³⁷ Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře*, str. 217, pozn. 24.

³⁸ Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře*, str. 219, pozn. 33.

³⁹ Srov. Fr. ŠIMEK- M. KAŇÁK (edd.), *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, Praha 1959, str. 131.

Václav, Ondřej a Jan Hronkův, byli vysvěceni na podjáhny nebo jáhny. Žádný z jedenácti tábořských světců se neuplatnil v duchovní službě v Táboře nebo v jeho okolí.⁴⁰

Od 70. let 15. století jsou v tábořském kostele tři kněží, tedy farář a dva kněží (kaplani). Na hospodaření fary dohlíželi od roku 1491 kostelníci Bakalář kostelník a Bartoš kostelník. V letech 1509-1510 byli kostelníky Mikuláš sladovník a Jan Malšický.⁴¹

Patronát nad tábořským kostelem mělo město, které se staralo jak o záduší, tak o faru (kněžský dům),⁴² hřbitov a školu. Soupis majetku tábořského záduší a obročí, které náleželo faráři, se nachází v urbáři panství a vesnic města Tábora v prvním kvinternu, který je patrně z let 1469-1486. Záduší bylo vybaveno částmi několika vesnic, další díly těchto vesnic patřily městu. Část urbáře, která se týká farářových příjmů, je přetištěna v příloze 1.

Nemohu říci, jestli mělo záduší ještě nějaké majetky, protože v urbáři nebylo zádušní jmění od městského nijak odděleno, výslovně jmenováno je pouze podací farářské. Vesnice, které byly uvedeny ve farářském podací, se ještě několikrát objevily v části, jež patří městu. Podací farářské zřejmě zahrnovalo dávky určené přímo faráři. Prostřednictvím podacího byly faráři odváděny peníze z pronájmu řeky, rybníků, lesa a naturálie, převážně žito a oves, které jsou tu uvedeny i jako desátky. U několika vesnic není zapsáno, kolik peněz nebo jiných dávek bylo odvedeno. Zádušní jmění zřejmě muselo být vytvořeno brzy po založení Hradiště hory Tábor, protože tu byli stále přítomni nějakí kněží. Farář, kněží a další obyvatelé fary byli asi živeni ze záduší. Nemohu jednoznačně tvrdit, zda byla tábořská farnost bohatá nebo chudá, protože nevím, jestli jsou dávky uvedené v urbáři jediným příjmem záduší nebo existovaly ještě další příjmy, ale to nezjistím, jelikož neexistují prameny, kterými bych to podložila.

4.3. Záduší

Záduší je soubor movitého a nemovitého majetku kostela, patří do něj i zbožná nadání jako např. odkaz chrámu, škole, faře, pro chudé apod. Výnos záduší byl určen k péči o

⁴⁰ Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře*, str. 245-246.

⁴¹ Odstavce o střídání kněží v Táboře srov. R. TECL, *Církevní správa*.

⁴² Dům číslo popisné 305, stojí vedle kostela. Původně stála fara na špitálské poli, kde byl hřbitov.

kostelní budovu, faru, její vybavení a osvětlení, pro potřeby k provozu duchovní péče, k plnění závazků stanovených zakladatelem nadace nebo dárcem příspěvku k záduší.⁴³

O správu záduší se starali kostelníci (vitrici). Úřad kostelníků byl zřízen v důsledku vzrůstu kostelního jmění, který je možné sledovat od 13. století. Kostelníci spravující zádušní majetek jsou na Moravě doloženi k roku 1349, v Čechách až ve druhé polovině 14. století k roku 1379.⁴⁴ K rozvoji úřadu kostelníků přispělo husitské hnutí, protože bylo odstraněno světské panování církve a došlo k sekularizaci církevního majetku. Ve správě církevního jmění se prosadil laický element, protože církevní majetek byl svěřen světské správě. Rozvinul se institut zádušních úředníků, evidence jmění, vedení kostelních počtů. Systém patronátu byl nadále zachován. Podle řady zmínek došlo ke splynutí obročí se záduším a farářův příjem byl závislý na výplatě ze záduší. Rozlišování záduší a obročí se obnovilo v 16. století.⁴⁵

Kostelníci byli voleni městskou radou, osadníky nebo vrchností. Počet kostelníků byl závislý na velikosti farnosti, resp. jejím bohatství. Funkční období trvalo přibližně rok. Po jeho uplynutí skládali kostelníci počty městské radě, která je přijala a předala novým kostelníkům. Kostelníci mohli být zvoleni opakovaně. Hlavním úkolem kostelníků bylo starat se o zádušní jmění, rozmnožovat ho, dbát o pravidelné vybírání úroků a tyto peníze pak použít ve prospěch kostela, dokupovat potřeby nutné k provozu kostela, dbát o jeho údržbu a úklid. Kostelníci se měli snažit udržet zádušní pokladnu natolik plnou, aby se pokryly běžné výdaje. Když bylo peněz nedostatek, organizovali kostelníci petice. Příjmy, vydání, soupisy bohoslužebných předmětů, zápisy pamětního a správního charakteru nechávali zapisovat do zádušní knihy, jež byla jejich evidenční pomůckou. Kostelníci měli také dohlížet na faru. Jednou za čas kontrolovali ložní prádlo, šaty, nádobí a jiné věci, bylo-li třeba něco opravit nebo koupit nové, platilo se to ze zádušních peněz. Když kněz odcházel z fary, byl povinen sepsat seznam šatstva a farního hospodářství, který předal kolátorovi nebo kostelníkům. Farář a ostatní kněží kostela museli respektovat zádušní správu a podrobit se jí. K úřadu kostelníků patřil ještě písař. Kostelníci měli většinou stálého písaře po dobu svého funkčního období. Pokud stálého písaře neměli, mohli využít služeb městského písaře nebo příležitostných písařů. Není vyloučené, že zápisy psali také sami kostelníci. Smluvní poměr příležitostných písařů končil zaplacením jejich práce. Od přelomu 15. a 16. století se objevují vedle kostelníků také úředníci.

⁴³ Celý tento odstavec srov. B. ZILYNSKÁ, *Záduší*, str. 535.

⁴⁴ Srov. R. NOVÝ, *K sociálnímu postavení farského kléru*, str. 155. Kostelníci na Moravě jsou uvedeni v synodních statutech olomouckého biskupa Jana, kostelníci měli za úkol vybírat peněžní dary v kostele. V Čechách je zmínka o vitricích v zápisech vizitačních protokolů pražského arcijáhena Pavla z Janovic.

⁴⁵ Srov. B. ZILYNSKÁ, *Záduší*.

Úředníci se objevují hlavně u velkých farností, jako je třeba farnost sv. Mikuláše na Starém Městě pražském. Kostelníci se starali už jen o kostel a úředníci o správu záduší. V Praze na Starém Městě volila od roku 1593 úředníky jen městská rada, osadníkům zůstala volba kostelníků. Správa kostelního jmění se ustálila na spolupráci tří komponent – patrona, kostelníků vybíraných z osady a faráře.⁴⁶

Zádušní účetnictví se dělí na příjmy a výdaje a ty potom na stálé a nestálé. Stálé příjmy plynuly z úroků z polí, lesů, zahrad, vinic, rybníků, domů, dvorů, krámů, vsí, půjčených peněz, selských robot, odkazů peněz v hotovosti i na dluzích, z darů různých bohoslužebných předmětů a železných zvířat.⁴⁷ Nestálé příjmy plynuly ze zvonění, pohřbů v kostele nebo na hřbitově, pohřebních průvodů, z pohřebních svící a petic. Petice neboli ořery se dělily na pravidelné a nepravidelné. Pravidelné petice se konaly několikrát do roka při některých svátcích a poutích, pravidelně se vybíralo i při mši. Nepravidelné petice se konaly, když bylo třeba doplnit pokladnu. Při peticích chodili kostelníci vybírat peníze po domech nebo se vybíralo před kostelem, kde seděli kostelníci za stolem. Petice měli na starosti kostelníci, v případě jejich zaneprázdnění je mohli nahradit určení osadníci.⁴⁸

Táborské záduší spravovalo na začátku 16. století kromě kostela také hřbitov a školu. Po založení Hradiště hory Tábor se krátce využíval původní hřbitov u špitálu, tedy uvnitř hradeb. Hřbitov byl založen koncem 13. století. Tento hřbitov byl používán jen v roce 1420 kvůli častému obléhání města. Potom byl přeložen za hradby kolem kaple sv. Filipa a Jakuba, která byla postavena koncem 14. století, zřejmě už od založení sloužila jako hřbitovní kaple podhradské městečka. Kaple zanikla buď při obléhání města rožmberskými a spojeneckými oddíly v roce 1420 nebo až roku 1438, kdy bylo město obleženo vojsky Albrechta Habsburského. Kaple byla znovu vystavěna až ve druhé polovině 15. století.⁴⁹

Původně stála škola vedle špitálu, na počátku 16. století byla přenesena za kostel. Purkmistři tehdy koupili spáleniště za kostelem za dvacet pět kop od Staňka sladovníka, další dům za kostelem vedle spáleniště koupili od Matouše Šimona Škrabáka roku 1527. Pražská univerzita se ujala správy školy a posílala sem bakaláře kandidáty nebo čekatele

⁴⁶ Celý odstavec o kostelnících srov. J. FRANCEK, *Účet kostelníků v Jičíně*, P. KŮRKA, „*Urozenost, ctnost, krása i umění*“, Z. WINTER, *Život církevní*, B. ZILYNSKÁ, *Záduší*.

⁴⁷ Jako železná zvířata byla označována, např. krávy, včely atd., které záduší „pronajímalo“ a vybíralo z nich úrok i po smrti zvířete.

⁴⁸ Celý odstavec srov. J. FRANCEK, *Účet kostelníků v Jičíně*, P. KŮRKA, „*Urozenost, ctnost, krása i umění*“, Z. WINTER, *Život církevní*.

⁴⁹ Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry*, str. 235, pozn. 129.

na mistrovství. Kromě správce bakaláře byl ustaven také kantor a později ještě sukcentor. Kantor a sukcentor obstarávali kostelní hudbu, kantor učil starší žáky latině a jiným vyšším uměním, řídil literácký kůr.⁵⁰

4.4. Táborské kostelní počty 1509-1510

Počty táborského kostela jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Táboře. V inventáři archivu jsou uvedeny jako Účet kostelníků 1509.⁵¹ Obsahují šest folií. Nemají pevnou vazbu, dříve byly sešity nití, která dnes chybí, jsou vloženy do archu papíru. Mají rozměr 11x32,7 cm. Foliace je provedena v pravém horním rohu nově tužkou. Účty jsou napsány bastardou. Kostelní účty obsahují počty z let 1509-1510. Mají podobu příruční knihy. Patří k nejstarším dochovaným zádušním knihám v českých zemích do roku 1526. Edici pořídil Rudolf Tecl ve svém článku o náboženských poměrech v Táboře.⁵² Jedná se zřejmě o čistopis, protože v textu je minimum škrťů a zápis plyne bez vynechání místa. Účty psal jeden písař, jeho jméno neznám. Účty jsou napsány převážně česky, data, nadpisy a některá slova (item, summa, huius, partis, atd.) jsou uvedena v latině. Počty vedly kostelníci Mikuláš sladovník a Jan Malšický. Nevíme, zda byl písařem jeden z kostelníků nebo si najali písaře. Účty jsou zapisovány nepravidelně. První zápis je z 27. října 1509 a poslední z 19. října 1510. V textu jsou uvedeni jmenovitě dva kněží Bartoš (Bartha) a mladý kněz Jan. Jméno faráře, zvoníka a pacholete tu nenajdeme. Faru obývalo v letech 1509-1510 pět osob. V textu je zaznamenána řada jmen táborských měšťanů, např. Jan Hruška, Jan Paukar, Vaněk zámečník, Škrabák rezník a další. U některých tak víme, čím se živili. Táborské kostelní účty jsou rozděleny do několika částí: příjmy kostelníků, výdaje na faru, výdaje věnované vaření a nákupu piva a výdaje za praní prádla. Pod každou částí je součet peněz za jednotlivé položky. V účtech není uveden soupis zádušního jmění, inventář ani kšafy. Jednotlivým částem se budu věnovat podrobněji v následujících podkapitolách.

⁵⁰ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny táborské*.

⁵¹ *Účet kostelníků 1509*, OAT, fond AMT, část C (=účty patronátní), skupina a (=děkanství), inv. č. 1619, č. kartonu 375, Sedláčkova signatura A III b alfa č. 3.

⁵² Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry*, str. 257-266.

4.4.1. Příjmy kostelníků

První část kostelních počtů tvoří příjmy kostelníků. Začíná datací „Anno domini 1509“ a slovy „Item příjem panuóv kostelníkuóv pana Mikuláše Sladovníka a Jana Malšického“.⁵³ Potom následuje výčet příjmů, které jsou uvedeny v tabulce 1. První účet je zapsán ke dni 27. října 1509 a poslední 19. října 1510.

Tabulka 1: Příjmy kostelníků⁵⁴

Datum	Částka	Jméno plátce	Zboží
27. října 1509	V sex.	Matěj krajčí	
18. ledna 1510	V sex.	Jan Hruška	
8. března 1510	V sex.	Jan Hluma	
12. dubna 1510	V sex.	Prokop Kuniak	
20. dubna 1510	XX gr.	Dušek z Maršova	za mláto
20. května 1510	VII sex.	Jan Paukar	
9. července 1510	V sex.	Jiřík Prymle	
7. září 1510	IV sex. X gr.	Matěj krajčí	za 3 „polaudralnice“ piva
7. září 1510	LXX gr.	Pavel z Chlebova	za soudek
19. října 1510	V gr. IIII d.	Běta Tichá	za mláto

Před účtem z 19. října 1510 od Běty Tiché za mláto je uveden součet předchozích položek, částka činí XXXVII kop a XL grošů. Po přičtení částky za mláto, které bylo prodáno Bětě Tiché, je celková částka příjmů XXXVII kop XLV grošů IV denáry. Mláto prodané Duškovi z Maršova pocházelo zřejmě z uvařené várky piva pro faru. V účtech se objevují také jména tábořských konšelů, např. Matěj krajčí, Jan Hruška, Jan Hluma, Prokop Kuniak, Jan Paukar a Jiřík Prymle. Jan Paukar a Jan Hluma byli tábořskými radními i roku 1511. Uvedený Jan Hruška byl majitelem domu číslo popisné 274 v Táboře,⁵⁵ Jan Hluma vlastnil dům číslo popisné 291,⁵⁶ Jiří Prymle patřil k zemanské rodině a jedné z původních tábořských rodin. Byl majitelem domu číslo 7.⁵⁷ Příjem těchto peněz měl být zřejmě použit pro potřeby kostela, fary a jejího osazenstva. Příjmy nejsou pravidelné. V některých měsících mezi říjnem 1509 a říjnem 1510 nebyly zaznamenány

⁵³ Účet kostelníků 1509, OA Tábor, fond AMT, inv. Č. 1619, č. kartonu 375, folio 1r.

⁵⁴ Tamtéž, folio 1r.

⁵⁵ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, Tábor 1920, str. 627.

⁵⁶ Tamtéž, str. 670.

⁵⁷ Tamtéž, str. 66.

žádné příjmy, např. se to týká listopadu a prosince 1509, únoru, června a srpnu 1510. Pětkrát se zopakoval příjem pěti kop, který byl od tábořských purkmistrů, jen příjem od purkmistra Jana Paukara z května 1510 byl sedm kop. Dvakrát jsou v účtech zapsány částky za prodané mláto, podle odlišné částky bylo zřejmě prodáno odlišné množství mláta. Příjem za prodej tří „polaudralnic“ piva bude určitě označovat nějaké množství piva, podle zaplacené částky by se mohlo jednat o deset věrtelů piva za cenu dvacet pět grošů, za kterou prodával pivo Mašek řezník, jenž měl podle účtů za nákup piva nejlevnější pivo ve městě. Asi šlo o pivo z várky uvařené pro faru, ale je to jen má hypotéza. Je ovšem zvláštní, že bylo pivo prodáno, protože v ten samý den 7. září 1510 byl koupen věrtel piva za ½ kopy IV groše od Bušpanka. V účtu za soudek se mohlo jednat o sud piva, ale to neuvádí účet za jeho prodej. Další příjmy už se v kostelních počtech nevyskytují, dále už jsou zapsány jen výdaje.

4.4.2. Výdaje na faru

Další část účtů začíná nadpisem „*Edicio domum farhophi*“.⁵⁸ Účty jsou vedeny od 24. listopadu 1509 do 14. září 1510. V účtech je zapsána řada jmen tábořských měšťanů a u některých je také uvedeno jejich povolání. U jednoho data je uvedeno hned několik účtů, např. 24. listopadu 1509 bylo zaplaceno za uhlí Chlupáčovi, Šafratovi za dva džbery hrachu, za tři džbery ječmene prasatům a Budilovi za tučné.⁵⁹

Tabulka 2: *Edicio domum farhophi*⁶⁰

Datum	Jméno příjemce	Zboží	Částka
24. listopadu 1509	Chlupáčovi do Černajšovic	vůz uhlí	XVIII gr.
	Šafrata	dva džbery hrachu	XXVII gr.
		ječmen prasatům	XXIV gr.
	Budil	půl tučného	XI gr.
1. prosince 1509	Popeláková	ubrus na stůl	XX gr.
	Uher zámečník	za zámek u almary a	IV gr.

⁵⁸ Účet kostelníků 1509, folio 1v.

⁵⁹ Srov. Účet kostelníků 1509, folio 1v.

⁶⁰ Srov. Účet kostelníků 1509, folio 1v, 2r, 2v, celá tabulka.

		dveře u kuchyně	
		džber ječmene pro prasata	VIII gr.
24. prosince 1509	Bauděř	za opravu rendlíku a rožně	VIII. gr.
1. ledna 1510	Škrabák řezník	za zdělání dvou prasat a za střeva	XXV gr.
5. ledna 1510	Marie Betanská	za koláče a hrnce na sádlo	VII. gr.
	sedlák ze Skopytec	vůz uhlí	XII gr.
6. dubna	Uzené Lišce	lojové svíce	X gr.
	Robenka	za svaření sekery a opravu sáněk	IV gr.
	Vaněk zámečník	za opravu klíče ke komoře	II gr.
		za pečení chleba	XIV gr.
		za tři lokty plátna na pytle	IV gr. V d.
		za tlučení krup	IV d.
27. dubna 1510	kovář ze Stádlce	vůz uhlí	XXIII gr.
4. května 1510	Jíša Vnúčkovic	dvě prasata	I ½ kopy
20. května 1510	Knotková kuchařka	za její služby	III kopy
		za nošení dvou věder vody	XII d.
29. června 1510	Kuba z Kloužovic	vůz dřeva	V gr. IV d.
13. července 1510	Matěj z Černajšovic	vůz uhlí	XXII gr.
	Žid	za opravu skla ve farářově komoře	IV gr.
27. července 1510	Pikhart	mláto	IX gr.
	Lamač	za putnu chleba a pobíjení lodi	V gr.
10. srpna 1510	Mikuláš kovář	za zocelování sekery	V gr.
		dva škopky	II gr.

		dva pecny chleba	VIII d.
31. srpna 1510	Hrbek	mláto	IV gr.
7. září 1510	Žid	za sklo na mazhaus	XVIII gr.
	Vaněk zámečník	panty	VI gr.
	kuchařka	za službu	XL gr.
14. září 1510		uhlí	IV gr. IV d.

Po účtu kuchařce za její služby následuje : „*Summa huius partis IX sex. L gr. VI d., Summa všeho vydání XXXIV sex. XXXII gr. I d.*“⁶¹ Z účtu za faru víme, že ve městě byli alespoň dva zámečníci Vaněk a Uher. Na faře vařila v těchto letech asi jedna kuchařka, protože u druhé není uvedeno jméno. Kuchařka Knotková dostala za práci tři kopy 20. května 1510, mohla na faře pracovat už několik měsíců a plat jí byl vyplacen zpětně. V druhém případě bylo kuchařce vyplaceno jen čtyřicet grošů, mohlo se jednat jen o krátkodobou službu, protože kuchařka, která trvale vařila pro obyvatele fary, nebyla v tu dobu schopna práce, např. pro nemoc. V účtech je zapsáno i vydání na prasata a potom na jejich zpracování. Na faře byla podle účtu dvě prasata, která byla předána řezníkovi Škrabákovi na porážku a zpracování masa v lednu 1510. Zpracované maso a další výrobky ze zabijačky (jitrnice, jelita) byly určitě dány zpět na faru. Další dvě prasata byla koupena od Jiří Vnůčka v květnu 1510. Na krmení prasat se kupovalo mláto a ječmen. Prasata zakoupená v květnu 1510 mohla být krmena mlátem z udělané várky piva, která byla uvařena pro faru v dubnu 1510 (více v podkapitole 3.3.3. Výdaje za pivo). Pět účtů je za uhlí, pokaždé od jiné osoby: od Chlupáče z Černajovic, sedláka ze Skopytce, kováře ze Stádlce, Matěje z Černajšovic, u posledního účtu za uhlí není uvedeno jméno dodavatele. Všichni čtyři jmenovaní jsou z vesnic v okolí Tábora. Kromě uhlí byl jednou na faru dodán vůz dřeva od Kuby z Kloužovic.⁶² V počtech je uveden kovář Mikuláš a další řemeslníci jako Bauděř, který opravil rendlík a rožeň, Robenka, který svařil sekeru a opravil sánky, Lamač, který pobíjel loď. Podle účtů víme, že v Táboře žila alespoň jedna židovská rodina, protože zde nejmenovaný Žid spravoval sklo ve farářově komoře a v mázhauzu. V počtech jsou dva účty za mláto, které prodali Pikhart a Hrbek; dá se tedy soudit, že byli majiteli pivovaru nebo si nechali uvařit várku piva, ze které měli mláto; v účtech za pivo už nejsou uvedeni. U několika účtů není zapsáno jméno člověka, který zboží dodal, takže nelze zjistit, o koho se jednalo. O osobách jmenovaných v účtech jsem

⁶¹ Účet kostelníků 1509, fol. 2v.

⁶² Kloužovice jsou vesnice asi deset kilometrů na východ od Tábora.

nic nezjistila, jen o Mikuláši kovářovi, jehož pacholek byl na cestě do Budějovic oloupen o sekery.⁶³ Podle účtů stačily na faře jen dva vozy uhlí, které byly zakoupeny 24. listopadu 1509 a 5. ledna 1510, na topení po celou zimu, protože další vůz uhlí byl zakoupen až v dubnu 1510. V zimních měsících od listopadu do ledna jsou zapsány převážně vydání za opravy nebo za nákup ječmene pro prasata. V listopadu byly zakoupeny dva džbery hrachu a půl tučného (masa) a v lednu 1510 koláče, další potraviny dostávaly zřejmě v desátkách, např. žito (na chleba) a oves aj. Poživatiny ze zabijačky a koláče byly zřejmě konzumovány o svátku Tří králů. Z množství účtů týkajících se fary lze soudit, že byla dobře zásobena, nutné opravy byly rovněž udělány a zaplacený, takže se kostelníci starali o zaopatření fary, jak jim bylo předepsáno. První údaj odpovídá součtu vydaných peněz za opravy, nákup potravin a otopu a dalších věcí v této části edice. Není mi ovšem jasné, proč už tady je uvedena celková částka za všechna vydání, která činí třicet čtyři kop třicet dva grošů jeden denár, když za celkovým součtem jsou zapsány ještě výdaje za pivo a praní prádla, které jsou součástí tohoto součtu.

4.4.3. Výdaje za pivo

Účty za pivo začínají nadpisem: „*Edicio pro cerevisia*“.⁶⁴ Kromě účtů za nákup piva je tu také účet za náklad vaření piva, které bylo uvařeno v dubnu 1510. První účet za nákup věrtel piva je z 27. října 1509 a poslední ze 7. září 1510 za přivezení piva. Před posledním účtem je uvedena částka za tuto část: „*Summa huius partis pro cerevisia XXII sex. XLI gr. III d. Summa quorum XXXIV*“.⁶⁵ Pivo bylo nakupováno pro osazenstvo fary, což byli farář, dva kněží, zvoník a pachole. Obvykle se kupoval každý měsíc nejméně jeden věrtel (přibližně dvacet tři litrů) piva od tábořských měšťanů. Cena za věrtel piva byla od XXV grošů do ½ kopy V grošů.

Tabulka 3. *Edicio pro cerevisia*⁶⁶

Datum	Jméno dodavatele	Množství piva	Částka
-------	------------------	---------------	--------

⁶³ Srov. K. THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, str. 20.

⁶⁴ *Účet kostelníků 1509*, folio 3r.

⁶⁵ Tamtéž, folio 4r.

⁶⁶ Srov. *Účet kostelníků 1509*, folio 3r, 3v a 4r.

27. října 1509	Matěj sladovník	věrtel	½ sex.IV gr.
	Mikuláš kostelník	dva věrtel	I sex.VIII gr.
23. listopad 1509	Adamec	dva věrtel	I sex.IV gr.
29. prosince 1509	Vítek	věrtel	½ sex.IV. gr.
26. ledna 1510	Martin z Horovic domu	tři věrtel	I ½ sex. VI gr.
	Preter	věrtel	½ sex.
	Mikuláš kostelník	dva věrtel	I sex.VI gr.
16. února 1510	„ za bovi“/Žábovi	věrtel	½ sex. III gr.
	Makatovi		VII d.
9. března 1510	Martin z Horovic domu	tři věrtel	I ½ sex. IX gr.
	Mikuláš kostelník	věrtel	½ sex. III gr.
23. března 1510	Hruška	věrtel	½ sex
30. března 1510	Brajškovi		IV gr.
13. dubna 1510	Luňák	věrtel	½ sex. II gr.
4. května 1510	Mikuláš	½ věrtel	X gr.
18. května 1510	Pela	věrtel	½ sex. III gr.
	Kříška		III gr.
20. května 1510	Martin z Horovic domu	dva věrtel	I sex. VI gr.
	Mikuláš kostelník	věrtel	½ sex. III gr.
25. května 1510	Jan Beznosý	věrtel	½ sex. III gr.
22. června 1510	Mašek řezník	věrtel	XXV gr.
	Makat	věrtel	½ sex. IV gr.
	Pokorný	věrtel	½ sex. IV gr.
	Jan Beznosý	věrtel	½ sex. IV gr.
13. července 1510	Dauša	věrtel	½ sex. IV.
	Daušovi		X d.
	Martin z Horovic domu	dva věrtel	LXVIII gr.
17. srpna 1510	Braumalce	věrtel	½ sex. IV gr.
			VIII d.

31. srpna 1510	Pobral	věrtel	½ sex. IV gr.
	Velek	věrtel	½ sex V gr.
7. září 1510	Bušpank	věrtel	½ sex. IV gr.
	Dominek		½ sex. IV d.

V účtech, kde není uvedeno, jaké množství piva bylo koupeno, bylo vždy napsáno: „nedostávalo se piva, probrali u Makatů VII d. (16. února 1510), u Brajšků IV gr. (30. března 1510), u Kříšky III gr. (18. května 1510), u Daušů X d. (13. července 1510)“.⁶⁷ U Makatů, Brajšků, Daušů a Kříšku nebylo v den nákupu větší množství, a proto se kupovalo asi jen tolik, kolik byly schopni poskytnout. U data 25. května je ještě jeden účet za spuštění piva do sklepa; bylo zapláceno XVIII d. K 17. srpnu 1510 je také účet „za pivo, aby se piva zdolávaly VIII d“.⁶⁸ Několik jmen se v počtech opakuje, od Martina z Horovic domu bylo pivo nakoupeno čtyřikrát, od Mikuláše kostelníka také čtyřikrát, od Makatů, Daušů a Jana Beznosého dvakrát. Nejlevnější pivo měl ve městě Mašek řezník, který prodával věrtel piva za XXV gr., nejdražší pivo pak Velek, který chtěl za věrtel piva XXXV gr. Na faru byl zakoupen 4. května 1510 ½ věrtel prostředního piva od Mikuláše. Kdyby vzali celý věrtel, stál by pouze dvacet grošů, ale v tomto případě se jednalo o pivo prostřední, takže bylo z várky, která už byla po několikáté přelita přes mláto, obsahovalo méně alkoholu a nebylo tak silné. Takové pivo se nazývalo patok. Za dvanáct měsíců bylo na faru koupeno třicet sedm věrtelů piva, z toho v říjnu tři, v listopadu dva, v prosinci jeden, v lednu šest, v únoru jeden, v březnu pět, v dubnu jeden, v květnu šest, v červnu čtyři, v červenci tři, v srpnu tři a v září dva. Z účtu o spouštění piva do sklepa je zřejmé, že se pivo uchovávalo ve sklepě na faře.

Uvedení lidé mohli být buď vlastníky pivovaru nebo měli pouze šenk a pivo si nechávali vařit u sousedů, kteří vlastnili pivovar. Účty za nákup na faru mohou zaznamenávat pořadí várek, podle kterého měšťané vařili pivo. V počtech uvedený Žába („za bovi“), křestním jménem Jan, vlastnil v Táboře dům číslo popisné 238, roku 1527 dům prodal.⁶⁹ V knize Staré domy a rodiny tábořské od Karla Thira je uveden Václav Makata, který měl za manželku Alžbětu, vlastnil pivovar a měl syna Jana, jenž dostal polovinu pivovaru.⁷⁰ Luňák pocházel ze soukenické rodiny, které patřil dům číslo popisné

⁶⁷ Účet kostelíků 1509, folio 3r, 3v, 4r.

⁶⁸ Tamtéž, folio 4r.

⁶⁹ Srov. Thir, Karel, Staré domy a rodiny tábořské, Tábor 1920, str. 568.

⁷⁰ Tamtéž, str. 694.

317.⁷¹ Jan Beznosý koupil roku 1527 dům číslo popisné 202 od řezníka Pavla Bašty za 110 kop.⁷² Pobral byl tábořský sladovník, vlastnil dům číslo popisné 243, nazývaný Košťálovský dům, roku 1544 uzavřel Jaroš Pobral smlouvu se svým bratrem Václavem, že mu zůstane dům a sladovna. Václav Pobral skončil na šibenici roku 1545. Jaroš Pobral prodával slad až do Prachatic. Roku 1546 prodal dům Markétě konvářce.⁷³ Jakub Malšický zvaný Zima, by mohl být Malešickým uvedeným v účtech, byl majitelem domu číslo popisné 53. Vít Dominek byl původem Slovák, živil se jako pekař, koupil v Táboře dům číslo popisné 124 od Vaniše kováře za 210 kop.⁷⁴ Mašek řezník byl tábořským konšelem v roce 1491.⁷⁵ Hruška byl tábořským konšelem roku 1510.⁷⁶

V počtech za pivo je také uveden účet za náklad vaření piva. Při založení Hradiště hory Tábor byl na každých dvacet pět domů postaven jeden pivovar, který vařil pro právovárečné domy. V pivovaru pracoval sládek a pivovarská čeládka. Když si chtěli nechat měšťané uvařit pivo, dodali ještě pomocný personál do pivovaru, zpravidla ženskou čeládku a další pomocníky. Dále přinesli na várku potřebné suroviny, slad, chmel a palivo. Pokud neměl měšťan vlastní pole, koupil suroviny na městském trhu. Ceny sladu a chmelu určovala tábořská obec, která dohlížela, aby bohatí měšťané neskupovali suroviny do zásoby s úmyslem spekulovat s cenou. Z toho důvodu prováděla městská rada namátkové kontroly v domech potenciálních překupníků. Z Tábora se také nesměly suroviny jakkoli vyvážet, pokud nebylo město dostatečně zásobeno. Tato myšlenka vzala brzy za své, protože při sestavování pořadí várek se měšťané hádali a podpláceli.⁷⁷ Na počátku 16. století bylo v Táboře třináct pivovarů. Ke každému pivovaru stále patřilo asi dvacet pět domů. Várka piva na faru byla uvařena zřejmě v dubnu 1510.⁷⁸ Text účtu za náklad vaření piva je otištěn v Příloze 2. V dubnu 1510 se asi dostala fara na řadu ve vaření v jednom z tábořských pivovarů. Částka za náklad vaření piva činí dvě kopy třicet šest grošů šestnáct denárů. Jelikož jiný záznam o vaření piva už v účtech není, znamená to, že nebyla fara v pořadí vaření, proto už jsou tu jen záznamy o nákupu piva. V účtech příjmů kostelníků je v září záznam o prodeji piva, může se ještě jednat o pivo z uvařené várky. Mláto z uvařené várky bylo nejspíš použito jako krmivo pro prasata koupená v květnu 1510 a část mláta byla prodána Duškovi z Maršova v dubnu 1510. Nevím, proč

⁷¹ Tamtéž, str. 770.

⁷² Tamtéž, str. 485.

⁷³ Tamtéž, str. 572-573.

⁷⁴ Tamtéž, str. 346.

⁷⁵ Tamtéž, str. 25.

⁷⁶ *Účet kostelníků 1509*, folio 1r.

⁷⁷ Srov. Chládek, Ladislav, *Pivovarnictví*, Praha 2007, str. 35.

⁷⁸ Účty za náklad na uvaření várky piva použil Karel Thir ve své knize *Dějiny tábořského pivovarnictví 1612-1912*, Tábor 1913.

v květnu bylo na faru zakoupeno šest věrtelů piva, když měli z předchozího měsíce několik sudů uvařeného piva. Asi nebyl problém uskladnit tolik piva ve sklepě, kde bylo natolik chladno, aby se pivo nezkazilo. Nelze určit, ke kterému pivovaru fara náležela.

Pivo se vařilo ve světnicích a kvasilo v komorách v pivních hrncích. V mísní kádi se umletý slad extrahoval v teplé vodě. Pak se přes slaměné věchty scedila sladina od mláta. Když byla sladina preceděná, prolévalo se mláto ještě několikrát vodou, ze které se potom rovněž vařilo pivo, které nebylo tak silné. Sladina se potom vařila v měděné pánvi (pivovarský kotel) s chmelem. Uvařená mladina se zchladila ve štocích (mělké kádě z cihel). Vychladlá mladina se nakonec zakvašovala v dalších kádích. Než se do sudů nalévalo pivo musel být vnitřek vypálen, aby pivo nasáklo aroma dřeva. Po vypálení se sud vyčistil. Při vaření se muselo pivo ručně míchat i přelévát.⁷⁹

Právo vařit pivo bylo výsadou především královských měst. Na Starém Městě pražském bylo podle zákazu konšelů z roku 1330 vyhlášeno, kdo nemá měšťanské právo, nesmí prodávat, kdo právo má, tak smí, šenk se zapovídal v panských dvorech, v domech kněží, mnichů a jeptišek. Podle Zlaté buly Karla IV. směli všichni osedlí měšťané sladovat, vařit a šenkovat pivo. Do roku 1398 spadaly všechny činnosti spojené s vařením piva pod jednu živnost, ale Václav IV. potvrdil, že vaření a prodej piva není řemeslo, nýbrž obchod. Proto mohl právovárečný občan vykonávat ještě nějakou další práci. Protože bylo vaření piva považováno za obchod, nepodléhalo cechovním regulím. Tak mohli vzniknout nákladníci, kteří sami pivo nevařili a v pivovaru nepracovali. Nákladníci si nechali uvařit pivo u některého ze sousedů, který vlastnil pivovar, popřípadě v měšťanském pivovaru⁸⁰ na své náklady, pivo potom prodávali ve svém šenku.

Konšelé určovali pořadí várek, nařizovali, aby měly nádoby v hospodách cejch nebo hřbet, po který se muselo nalévat pivo, kdy se mají hospody zavírat a cenu piva. Dobrou kvalitu piva měli určit „správci piva“. Ve všech městech hlídali kvalitu piva radní nebo městem ustavení „lízníci“, někde i rychtář. Kvalita piva se také dala určit pomocí zkoušky lavicí, kdy bylo na dřevěnou lavici nalito staré (ječmenné) pivo, na které si sedli konšelé v kožených kalhotách. Když se na lavici přilepili, všechno bylo v pořádku.⁸¹

V zimě se vařilo pivo bílé z pšenice a během roku pivo staré z ječmene. Objem vařené mladiny byl v případě bílého piva osmnáct českých sudů a u starého piva deset sudů

⁷⁹ Srov. Fr. STANĚK, *Blahoslavený sládek*, J. N. VEČERNÍČEK, *Dějiny piva*.

⁸⁰ Měšťanské pivovary začaly vznikat už ve 14. století, protože každý právovárečný měšťan si nemohl finančně dovolit vybavení pivovaru. Nejdražší součást pivovaru tzv. pivovarská pánev, byla v dobách obléhání ukryta, aby ji nepřátelé nenašli nebo nebyla roztavena. Srov. F. STANĚK, *Blahoslavený sládek*.

⁸¹ Zkouška lavicí se používala hlavně v Německu a Anglii a v některých českých městech v 15. století. Srov. J. N. VEČERNÍČEK, *Dějiny piva*.

(případ várky piva pro tábořskou faru). Sud piva měl obsah asi dvě stě dvacet šest litrů a věrtel dvacet tři litrů.

Církev zapovídala vaření piva i jeho prodej duchovenstvu, přesto začaly ve 14. století vznikat první klášterní pivovary. Kláštery byly bohaté na suroviny z vlastních zdrojů a desátků. Církev se dostala brzy do sporu o pivo, jehož výsledkem bylo vyhlášení exkomunikace nad všemi, kdo pivo vařili a pili. Kláštery vařily nejdříve jen pro svoji potřebu, ale brzy začaly vařit i na prodej. Decretum Gratiani zakazovalo duchovním spolupracovat při obchodní živnosti nebo při polním hospodářství a zanedbávat duchovní povinnosti. Kliment V. potvrdil na viennské koncili (1311) výnos trullské synody (692), která zakázala duchovním vydržování hospod. Pití piva bylo duchovním dovoleno, ale měli se vystříhat obžerství. Až roku 1614 povolil papež Pavel V. duchovním vařit pivo v Rituale Romanum. Podle svatováclavské smlouvy z roku 1517 mohli duchovní v českých zemích vařit a šenkovat pivo.

Vaření a prodej piva byl výnosný obchod, protože se pivo pilo po celý den. Z tábořských počtů se dozvídáme, jaké byly ceny piva ve městě, kolik peněz stálo uvaření várky piva. Fara měla určitě dostatek žita, které se přidávalo do sladu, ze svých zásob, protože žito bylo součástí odváděných desátků, což potvrzuje urbář. Když bylo třeba koupit pivo, nebyl problém ho ve městě sehnat.

4.4.4. Výdaje za praní prádla

Výdaje za praní prádla začínají nadpisem: „*Edicio a lavatura*“.⁸² Účtů za praní prádla je nejvíce, zabírají folia 4v, 5r, 5v, 6r a 6v. První zápis je z 27. října 1509 a poslední z 27. července 1510. Za posledním zápisem je opět uveden součet vydání: „*Summa huius partes LXXXIV gr. Zuostává III sex. IV gr. VI d. Zuostává III sex. II d.*“⁸³ V účtech jsou jména tří pradelen Sucháďřevová, Aulehlová, Hrochová a bezejmenná děvečka ze Sevoratic.

Tabulka 1. Dny, kdy byly zapsány účty za prádlo

Měsíc	Den	Den	Den	Den
Říjen 1509	27.			
Listopad 1509	24.			

⁸² Účet kostelníků 1509, folio 4v.

⁸³ Tamtéž, folio 6v.

Prosinec 1509	21.	29.		
Leden 1510	5.	19.		
Únor 1510	9.	16.	23.	
Březen 1510	9.	30.		
Duben 1510	6.	13.	20.	27.
Květen 1510	4.	18.	25.	
Červen 1510	8.	22.		
Červenec 1510	6.	13.	20.	27.

Pradleny praly košile faráře, obou kněží, zvoníka a pacholete, ručníky, ubrusy, komže, prostěradla, cíchy, šaty. Jsou tu zapsány účty za praní prostěradel z obecních postelí, které mohly být faře věnovány obcí k užívání. Rudolf Tecl uvádí, že by se mohlo jednat o prostěradla z tábořského špitálu.⁸⁴

Ukázky několika účtů:

*„Item sabato ante Symonis Jude Suché
dřevové od zepránie kněze Barthových
III košil od mladého kněze II košil
od zvonikovajch II košil od II ubrusů
od v ručníkuóv III gr. V d.*

*Sabato ante sanctam Andrea
Item Suchédřevové II košil od
kněze Bartochových II košil od zvoníkových
III košil od pacholetovajch II košil
od IV ubrusů od IV ručníkuóv summa
IV gr. II d.*

*Sabato ante Gregori
Od kněze Barthových IV prostěradl od
II košil od kněze Janovajch II
košil od zvonikovajch II košil od
pacholecíh IV košil od farářovajch*

⁸⁴ Srov. R. TECL, Církevní správa a náboženské poměry, str. 255.

*II prostěradl od IV košil od VI
ubrusu od VIII ručníkův od II
komží farářovajch summa XI gr.*

*Sabato ante Filipi Jakobi
Item od zepranie šatuův Suchédřevové
zvoníkovy postele a od III ubrusů
a od IV ručníkův summa III gr.*

*Sabato ante Magdalene
Item Aulehlové od kněze Janovy II
košile od zvoníkovy košile od cíšky
od ubrusů od ručníku X d.*

*sabato post Jakobi
item od zepranie šatuův Hrochové
od páně farářových II košil od
II prostěradl od kněze Janových II
prostěradl od zvoníkových II košil
od obecní komže od II ubrusů
od III ručníkův summa IV gr.⁸⁵*

Účty jsem do textu vložila, abych ukázala, jak vypadají, kolik stálo praní, co se pralo a kdo prádlo pral. I když tvoří výdaje za praní prádla nejrozsáhlejší položku v účtech, bylo vydání nejnižší. Za praní prádla bylo zapláceno jen osmdesát devět grošů. Při každém praní praly pradelny několik košil, ručníků a ubrusů. Ceny za vyprání jednotlivých kusů jsem nezjistila. Poslední účet za prádlo je z 27. července 1510, v ostatních částech jsou poslední počty zapsány v září nebo říjnu 1510, takže tady chybí účty za dva nebo tři měsíce nebo můžeme předpokládat, že si obyvatelé fary prali prádlo sami, ale to je nepravděpodobné, když jim předcházejících deset měsíců praly pradelny. Jestli existovaly nějaké účty za praní prádla ze srpna až října 1510, byly započítány do konečného součtu, protože po přepočtu částek za praní prádla jsem se nedostala k částce osmdesát devět grošů, několik grošů mi přebývalo.

⁸⁵ Účet kostelníků 1509, folio 5r, 5v, 6r.

Na poslední stránce účtů, na foliu 6v, je uvedena částka za praní prádla a dvakrát kolik peněz zbylo. Po odečtení všech výdajů zůstaly tři kopy čtyři groše šest denárů, ale pod tímto údajem je ještě jednou zapsáno, „Zuostává III sex. II d.“,⁸⁶ takže byla zaplacená nějaká věc, která není v účtech zapsána. Na celý rok tedy stačil příjem třicet sedm kop čtyřicet grošů a ještě zbylo. Pivo prodané v září 1510 Matějovi krajčímu mohlo posloužit na pokrytí zbylých výdajů. Sama jsem přepočítala příjem i výdaje, ale shodovala jsem se jen se součtem příjmů, u výdajů na faru jsem měla o více než kopy více, u výdajů za nákup piva a praní prádla jsem měla o několik grošů méně. V součtech jsou chyby. Celkové výdaje mi vyšly 38 kop 4 groše 5 denárů, takže by na proplacení výdajů příjem nestačil, protože by chybělo 19 grošů a 1 denár.

K žádnému datu nejsou zapsány účty ze všech čtyř částí. U pěti dat jsou zápisy ze tří částí – 27. října 1509 jsou to zápisy příjmů kostelníků, výdajů za pivo a prádlo; 20. května 1510 příjmy kostelníků, výdaje na faru a za pivo; 7. září 1510 to samé jako u předchozího data; 4. května a 13. července 1510 jsou uvedeny výdaje na faru, za pivo a prádlo. U patnácti dat jsou počty ze dvou částí – 20. dubna 1510 jsou zapsány příjmy kostelníků a výdaje na faru; 24. listopadu 1509, 5. ledna, 6. dubna, 27. dubna a 27. července 1510 výdaje na faru a za prádlo; 31. srpna 1510 výdaje na faru a za pivo; 29. prosince 1509, 16. února, 9. března, 30. března, 13. dubna, 18. května, 25. května a 22. června 1510 výdaje za pivo a prádlo.

Psaní účtů nebylo opravdu pravidelné, protože zápisy z jednotlivých měsíců nejsou vedeny k nějakému určitému dni a v každém měsíci je různý počet zápisů. Jen v dubnu a červenci 1510 se opakovaly stejné dny: 6., 13., 20 a 27. v dubnu a červenci se zapisovalo pravidelně jednou týdně, v dalších měsíční zřejmě, když se za něco platilo, prodávalo nebo přišly peníze od purkmistra. Jak už jsem psala na začátku této kapitoly, myslím si, že jde o čistopis.

Tabulka 2. Dny účetních zápisů

Měsíc	Den	Den	Den	Den	Den
Říjen 1509	27.				
Listopad 1509	23.	24.			
Prosinec 1509	1.	21.	24.	29.	
Leden 1510	1.	5.	18.	19.	26.

⁸⁶ Tamtéž, folio 6v.

Únor 1510	9.	16.	23.		
Březen 1510	8.	9.	23.	30.	
Duben 1510	6.	12.	13.	20.	27.
Květen 1510	4.	18.	20.	25.	
Červen 1510	8.	22.	29.		
Červenec 1510	9.	13.	20.	27.	
Srpen 1510	10.	17.	31.		
Září 1510	7.	14.			
Říjen 1510	19.				

V tábořských počtech se neobjevují žádné výdaje na kostel nebo liturgické předměty. Není vyloučeno, že existovaly jiné knihy, které by zaznamenaly soupis majetku záduší, seznam liturgických předmětů, zápisy pamětního charakteru, které byly zaznamenány do knihy pamětní z let 1510-1633, např. zápis o zaklenutí kostela v roce 1512 nebo požáry kostela, ale bohužel se nedochovaly. Chybí zvláště výdaje na nákup vína a hostií. V účtech jsou zmínky o topografii okolí Tábora, jména řady obyvatel a informace o jejich řemeslech. U všech úkonů, služeb, produktů zejména potravinového charakteru a otop jsou uvedeny ceny. Účty kostelníků jsou jediným dochovaným pramenem ze začátku 16. století, kde se uvádí rozsah tábořského trhu.

5. Komparace tábořských počtů s jičínskou a svatomikulášskými zádušními knihami

5.1. Jičínská zádušní kniha

Kniha záduší sv. Jakuba Většího v Jičíně pochází z let 1431-1508. Je nejstarší knihou tohoto typu v Čechách. Knihu našel Jindřich Francek v roce 1977 v jičínském archivu v nezpracované části fondu Archivu arciděkanství Jičín. Dnes je uložena v Okresním archivu v Jičíně v archivním fondu města Jičína. Kniha má čtyřicet osm papírových listů o rozměrech 28,5x11,5 cm. Listy tvoří čtyři složky po šesti dvojlistech. Zápisy do knihy byly prováděny nepravidelně. Knihu psalo alespoň jedenáct písařů. Zádušní počty byly do knihy opisovány z nějakého konceptu, snad po posledním platebním období. Z několika zmínek v knize víme, že zároveň s ní byla vedena ještě další kniha. Je možné, že zápisy z druhé knihy sloužily jako předloha pro zádušní knihu, ale nelze to tvrdit s jistotou, protože nebyla nalezena. Jména písařů jsou neznámá kromě tří, Jakuba, Prokopa a Jana, protože byly městskými písaři a jejich jména se objevila v soudní knize, do které rovněž zapisovali. Ve třicátých letech 15. století nechal kostelník Šimon vést zádušní knihu chronologicky. Po něm bylo chronologické vedení opuštěno a začalo se zapisovat libovolně. Bylo popsáno sedmdesát pět procent folií. Datace je psána obvykle na začátku, převážně latinsky s úplným letopočtem, den bývá určen jen někdy, vždy podle svátků církevního kalendáře. Kniha je psána latinsky a česky. Čeština převládá po roce 1454. Nadále přetrvalo užití latiny při psaní součtu počtů.

V knize jsou zapsány zádušní účty a jiné zápisy týkající se záduší. Zádušní počty jsou děleny na příjmy a vydání a ty potom na stálé a nestálé. Příjmy (census, percepta) kostelníka Šimona z let 1431-1437 začínají datem a jménem kostelníka, potom následuje soupis poplatníků, z jaké nemovitosti je úrok placen, římská číslice označuje výši příjmu s vyjádřením hodnoty v kopách, groších a denárech. Poznámka dt, tj. dedit, nacházející se pod jménem, označovala, že poplatník zaplatil úrok. Roční účet je zakončen součtem, stejně jako celý příjem je psán latinsky. Po zaplacení byl účet škrtnut. Příjmy jsou řazeny za sebou a jsou psány na jednom foliu. Pouze první vydání (distributa) začíná nadpisem, datem a jménem kostelníka, ostatní začínají jenom datem. Nejvíce peněz v letech 1431-1437 bylo vydáno na platy různých řemeslníků, kteří opravovali kostel, na jeho vnitřní vybavení, na zakoupení materiálu. Ze zádušních peněz byl placen papír na knihy a plat

písařům. V roce 1464 byla zorganizována mimořádná sbírka na opravu kostela. Příjmy a vydání jsou z let 1431-1437, 1438-1440 a 1463-1464.

Další zápisy se týkají soupisu bohoslužebných předmětů (apparatus seu clenodia) záduší jičínského kostela z let 1432, 1438, 1464, 1469 a 1508.

Jiné zápisy mají pamětní charakter. Dají se rozdělit do dvou skupin, zápisy týkající se darů a odkazů bohoslužebných předmětů a zápisy nemovitostí a peněžní dary. Zápisy bohoslužebných předmětů začínají jménem dárce, potom následuje popis předmětu někdy s dodatkem, aby předmět zůstal pouze u jičínského záduší. U peněžních darů se jedná zpravidla o úrok placený v obvyklých termínech nebo určité sumy peněz. Zápisy o odkazu movitého a nemovitého majetku jičínskému záduší jsou uvedeny také v soudní knize. Některé zápisy ze soudní knihy byly přepsány do zádušní knihy.

Zápisů správního charakteru není v knize mnoho. Týkají se volby kostelníků městskou radou, jejich přijetí do úřadu, po skončení jejich úřadování odevzdání počtů městské radě. Svědecká formule se v knize téměř nevyskytuje. Nalézá se ve smlouvě jičínské městské rady se zedníkem Jírou o opravě kostela v roce 1464, jmenována je celá městská rada. Ještě jedna pochází z roku 1467, kdy Havel Čejkovský prodal dvůr v Čejkovicích.⁸⁷

Poslední zápis v knize je z 24. října 1508. O vedení zádušní knihy se starali dva kostelníci. Byli voleni městskou radou, obecními konšely a obecními staršími. Jejich funkční období trvalo přibližně rok, po jeho uplynutí skládali odstupující kostelníci počty městské radě, která je přijala a předala novým kostelníkům, svědčí o tom zápis z 21. října 1472. Úřadem kostelníků byli pověřeni přísežní konšelé.

5.2. Zádušní knihy kostela svatého Mikuláše na Starém Městě pražském

Od kostela svatého Mikuláše na Starém Městě pražském se zachovalo několik knih týkajících se chodu záduší, mezi ně patří Nejstarší kniha úředníků svatomikulášského záduší z let 1497-1553, Manuál záduší kostela sv. Mikuláše z let 1579-1597, Kniha příjmů a vydání záduší kostela sv. Mikuláše z let 1606-1609 a Registratura úředníků a vsí osady sv. Mikuláše z let 1545-1579.⁸⁸

Nejstarší kniha úředníků svatomikulášského záduší má rozměry 16x22 cm, je svázaná silným pergamenem. Spodní část se překládá přes vrchní část, obě části jsou spojeny dvěma koženými pásky zapínanými kovovou přezkou. Kniha obsahuje sedmdesát devět

⁸⁷ Srov. J. FRANCEK, *Úřad kostelníků v Jičíně a jejich kniha záduší z let 1431-1508*.

⁸⁸ Všechny čtyři knihy jsou uloženy v Archivu hlavního města Prahy.

papírových listů uspořádaných do šesti složek o nestejném počtu listů. Listy jsou foliovány římskými číslicemi, kromě stran šedesát osm až sedmdesát devět. Všechny listy nejsou popsány. Rub vrchní strany je popsán dvěma soupisy zádušních starších. Na první list jsou vlepeny dva kusy papíru, kde jsou zápisy týkající se majetku záduší a přísaha rychtáře a konšelů zádušních vesnic. Dále jsou tu zprávy z let 1497-1553. Zápisy nejsou zapsány chronologicky.⁸⁹

Manuál záduší kostela sv. Mikulášem rozměry 22x30,5 cm. Obsahuje 233 papírových listů rozdělených do dvaceti tří složek o šesti až dvanácti listech. Obsahuje některá důležitá usnesení záduší, zápisy z jednání, zápisy o volbě zádušních funkcionářů na rok 1580 a seznam osadních. Zápisy jsou chronologicky uspořádané od roku 1579 do roku 1597.⁹⁰

Knihy příjmů a vydání záduší kostela sv. Mikuláše je papírový rukopis svázaný koncem 18. století. Desky jsou papírové s koženým hřbetem o rozměrech 19,5x32 cm. Na deskách jsou přilepené zbytky původní vazby s letopočty 1606, 1607, 1608 a 1609. Kniha obsahuje čtyřicet devět číslovaných folií o rozměrech 18,8x31,5 cm. Některé listy jsou nepopsané. Jsou to jediná dochovaná registra počtů záduší sv. Mikuláše. Počty jsou rozděleny na rubriky, příjem peněz zádušních, peníze gruntovní ze vsí, plat z vinic a polí, plat komorní, plat místo vína, petice při kostele, platy z vinic zákolanských, platy ze dvou hájů, platy židovské, platy staré židovské, posudné od krčmářů, od zvonění z jiných osad, od zvonění z domácí osady, berně domovní, rozličné příjmy, sirotčí peníze, od světla. Dále jsou záznamy vydání faráři, hrobníkovi, kaplanovi, kuchařce, expense žákům, na víno ke službám božím, vydání za dříví na faru a do školy, náklad na opravy kostela, fary a školy, výjezdy do vsí, plat varhaníkovi a kalkantům, rozličná vydání, všelijaké opravy v domě farním, příměnky panu faráři, peníze sirotčí a berně z lidí poddaných.⁹¹

Registra úředníků a vsí osady sv. Mikuláše. Správa register těchto a věcí v nich poznamenaných a sepsaných jsou věnována převážně obci Kojetice. Jsou tu seznamy kojetických sedláků, smlouvy sousedů, zprávy o výjezdech do vsí, soudech, všech náležitostech řízení záduší kostela sv. Mikuláše jakožto vrchnosti. Kniha má formát 23x34 cm a obsahuje 262 listů. Nachází se tu také množství smluv, trhů, výkaz platů, počtů, popis statků, soudy, židovské domy, výpisy z desk zemských, knih soudních radních, opisy posílacích listů a jiné. Roku 1583 byla kniha převázána Kryštofem Mejšňarem.⁹²

⁸⁹ Srov. J. OPATRŇÝ, *Záduší kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském*, str. 85-86.

⁹⁰ Tamtéž, str. 86-87

⁹¹ Tamtéž, str. 87-88.

⁹² Srov. J. OPATRŇÝ, *Záduší kostela sv. Mikuláše*, str. 88-89.

Původně byl kostel sv. Mikuláše na Starém Městě pražském katolický, ale to se změnilo za husitské revoluce, stal se umírněně utrakvistickým. Za husitské revoluce zůstal kostel mimo hlavní dění. Podací právo ke kostelu bylo převedeno na osadníky farnosti. Předtím měl patronát nad kostelem rod Olbramoviců, ale za husitských válek jeho členové odešli do zahraničí. Poměr městské obce a farní osady byl ustálen usnesením všech tří pražských měst z 6. října 1483, ve kterém je článek, jenž vyslovil zásadu již obecně platnou: „*item o farářích při osadách ve městě našich takto se svolujeme, kteréhožbykoli sobě osada oblíbila, toho budou moci přijíti s povolením a vědomím úřadu duchovního, pakli by král Jeho Milost anebo kdo jiný právo, které podací jměl, Jeho Milosti věříme, že nás při tom zachovati ráčí, jako předci Jeho Milost nás zachovali.*“⁹³ Farní osada vykonávala podací právo kostela i správu jeho důchodů a statků. Po prohře stavovského povstání roku 1547 ztratila farní obec všechny zádušní a špitální důchody. Až roku 1562 vrátil Ferdinand I. Starému Městu pražskému vrchnost a kolaturu nad kostely a statky náležejícími k farám a záduším. Ferdinand I. se zavázal, že nebude zasahovat do náboženských záležitostí měst.

Kvůli rostoucímu nepořádku v zádušním hospodaření začala městská rada zasahovat do správy farních osad. Podle nařízení městské rady Starého Města pražského z roku 1593 nebyli zádušní úředníci voleni celou osadou, ale jmenováni městskou radou. Osada volila pouze kostelníky. Na radnici měly být konány zádušní počty. Městská rada převzala veškerá práva vykonávaná farní osadou, tím byla ukončena autonomie osad. Od roku 1614 bylo záduší podrobena dohledu imperátorů rady, kteří byli členy městské rady, zúčastňovali se schůzí a jednání osady, dohlíželi na finanční hospodaření záduší. Podle císařské instrukce byl roku 1617 svěřen dozor nad farními osadami rychtářům. Bylo to namířeno proti utrakvistickým osadám, jež se měly podříditi katolíkům. Po vypovězení kacířských kněží z Prahy zůstal kostel opuštěn. Kostel byl postoupen strahovskému klášteru.⁹⁴ V roce 1635 přešel kostel do rukou slovanských benediktýnů, 21. července 1635 to potvrdil císař a o něco později i papež. Farní kostel sv. Mikuláše se stal klášterním kostelem. Farní osada byla rozdělena mezi farnosti svatovalentinskou, týnskou a Panny Marie na Louži.

O správu zádušního jmění se starali úředníci. Byli voleni 30. listopadu na sv. Ondřeje na jeden rok. Úředníky se stávaly osoby, které požívaly váženosti v osadě. Spravovaly záležitosti kostela, osady, jmění kostela a důchody, měli dbát o rozmnožení jmění kostela. V první polovině 16. století úředníci přebrali funkce kostelníků. Zmínka o kostelnících je

⁹³ Srov. J. OPATRŇY, *Záduší kostela sv. Mikuláše*, str. 15.

⁹⁴ Strahovský klášter vedl v minulosti spor o patronát s rodem Olbramoviců, ale neúspěšně.

v nejstarší knize kostelníků (úředníků) sv. Mikuláše. Počet úředníků nebyl ustálen, na pomoc jim byl přidán určitý počet osadních (starších). Po uplynutí funkčního období museli předat úřad, sepsat inventář věcí náležejících ke kostelu, seznam věcí patřících faře a knězi, výkaz platu záduší, úroků a důchodů. Předání funkce se událo za přítomnosti starých a nových úředníků, starších a bylo zapsáno do register.

Přestože patřila farnost sv. Mikuláše k nejbohatším v Praze, dostával farář v 16. století ročně jen sedmdesát kop míšeňských grošů a z toho musel živit ještě kaplana. Farář byl zcela odkázán na osadu. Při mimořádných příležitostech se vybíraly mezi osadními peníze určené pouze faráři. Farář dostával ještě různé naturálie, např. pivo, drůbež, ryby atd. asi za dvacet sedm kop míšeňských grošů a příplatek pět kop míšeňských grošů ročně na stolování s bakalářem a kantorem.⁹⁵

5.3. Komparace s tábořskými počty

Jičínská zádušní kniha, Nejstarší kniha úředníků svatomikulášského záduší a Účet kostelníků v Táboře patří k nejstarším zádušním knihám v českých zemích do roku 1526. Teď bych se pokusila o komparaci těchto knih i s dalšími svatomikulášskými knihami.

Ve všech knihách je uveden nějaký příjem. Ve svatomikulášských knihách a jičínské zádušní knize jsou to příjmy z petic, důchodů, polí, domů, zahrad, lesů, vsí, zvonění, pohřbů atd. V tábořských počtech jsou uvedeny pouze příjmy kostelníků od purkmistrů, za prodej mláta, piva a soudku. Příjmy faráře (podací farářské) a záduší ze vsí, potoků, rybníků, dvorů, lesů atd. jsou uvedeny v urbáři panství a vesnic města Tábora.

V tábořských kostelních účtech následují už jen samé výdaje. Výdaje na faru se objevují ve všech zádušních knihách, i když v jičínské knize jsou uvedeny výdaje na platy řemeslníků, kteří opravovali kostel, nemusí to vylučovat nějakou opravu provedenou na faře. V knize příjmů a vydání záduší kostela sv. Mikuláše jsou uvedeny výdaje za dřevo na faru, na plat kuchařce a za opravy na faře, což se objevuje i v tábořských počtech.

V jičínské knize se vůbec nevyskytují výdaje za koupi piva. Ve svatomikulášských knihách je uvedeno, že farář dostával dvacet kop na nákup potravin a mezi nimi bylo i pivo. V tábořských počtech zabírají výdaje za pivo a za uvařenou várku piva značné místo. V jičínské a svatomikulášských knihách se nepíše o výdajích za praní prádla. Ve svatomikulášské knize příjmů a vydání je položka rozličná vydání, kam by mohly spadat i

⁹⁵ Srov. J. OPATRŇY, *Záduší kostela sv. Mikuláše*.

výdaje za praní prádla. Vydání za praní prádla tvoří nejrozsáhlejší část tábořských kostelních počtů.

Kromě prací o jičínském záduší a svatomikulášském záduší jsem prostudovala práce Pavla Kůrky o záduší sv. Valentina na Starém Městě pražském.⁹⁶ Byly tu uvedeny výdaje za platy, potraviny, na daně, za olej a kadidlo na čtyři roky, řemeslnické práce a nevyhnutelné výdaje. Příjmů je u sv. Valentina také dost, ale ne v takové výši jako u sv. Mikuláše, protože patřil k chudším farnostem na Starém Městě pražském. Kromě prací Pavla Kůrky jsem se ještě podívala na článek Ladislava Žilky o týnském záduší.⁹⁷ Příjmy týnskému záduší plynuly z úroků za půjčené peníze, z komorních platů, ze zvonění, z platů z vinic, polí, zahrad a chmelnic, z pronájmu sklepů, pokoje, domečku a masných krámů, z odkazů, darů, z místa k pohřbívání. K příjmům byl připočítáván přebytek z předchozího roku. Ve výdajích se objevily položky za platy faráři, kaplanům, varhaníkovi, výdaje za nákup dřeva na faru a do školy, výdaje na oděvy pro chudé žáky, expenze, vydání na potě, na běžné opravy, na mimořádné výdaje (oprava kostela, věže, krovu a střechy atd.).

Tábořské počty jsou značně omezeny svým rozsahem, proto je těžké najít nějaké společné části, ale jak je vidět, přece jenom se dají najít. Ze srovnání mi vyplynulo, že všude byl vydán určitý obnos peněz na opravy na faře, na nákup dřeva nebo uhlí. V příjmech se nejčastěji objevovaly platy z domů, vinic, zahrad, vsí, příjmy ze zvonění, z pohřbívání, dary, odkazy, petice. V tábořských počtech se takové příjmy bohužel neobjevují, ale v urbáři panství a vsí města Tábořa jsou uvedeny dávky, které plynuly záduší a faráři z vesnic, pronájmu rybníků, lesa atd. Navíc bylo záduší dotováno městem, např. přestavbu kostela zaplatilo město. Výdaje plynuly hlavně na platy faráři, kaplanům, varhaníkovi, kuchaře, na opravy kostela a vybavení fary, na otop na faru a do školy. V tábořských počtech jsou zaznamenány výdaje za nákup dřeva a uhlí, na opravy na faře a na plat kuchaře.

⁹⁶ P. KŮRKA, *Kostel, farnost a záduší sv. Valentina*; „*Tu, kdež nyní slove u sv. Valentina na Rynečku*“; „*Urozenost, ctnost, krása i umění*.“

⁹⁷ L. ŽILKA, *Příjmy a výdaje týnské farnosti koncem 16. století a začátkem 17. století*.

6. Závěr

Od doby, co se Tábor vzdal zemskému správci Jiřímu z Poděbrad, se stal věrným služebníkem českých králů až do roku 1547, kdy se přiklonil na stranu stavovského povstání proti Ferdinandovi I. Za svou zradu zaplatil Tábor ztrátou velké části svých majetků. Na pořádek ve městě dohlížel králem dosazený rychtář s rozšířenými pravomocemi. Táboru byla také zabavena královská privilegia, která byla později vrácena, ale pouze v opisech.

Před rokem 1547 byl Tábor prosperujícím městem se vzkvétající řemeslnou výrobou, zejména soukenictvím. Na prosperitu města může ukazovat jeho rozsáhlá stavební činnost na konci 15. a v prvních desetiletích 16. století, protože stavby jako byla údolní nádrž Jordán na Tismenickém potoce a vodovodní síť s vodárenskou věží, kompletní přestavba dřevěného kostela na kamenný a jeho opravy po častých požárech a stavba radnice s reprezentativním velkým gotickým sálem od architekta a kameníka Wendela Roskofa musely stát dost peněz.

Společně s dalšími královskými městy bojoval i Tábor proti šlechtě o výsadu vařit pivo. V roce 1502 vstoupil do branného spolku královských měst, který předložil téhož roku na zemském sněmu králi Vladislavovi II. své stížnosti ve třinácti bodech, přesto se král opět postavil na stranu šlechty. Celý spor byl ukončen až svatováclavskou smlouvou z roku 1517, která vyšla vstříc šlechtě ve vaření piva a městům bylo definitivně vráceno postavení na zemském sněmu.

Každý rok byla jmenována nová městská rada, obecní starší (malá rada) a rychtář královským podkomořím, což dosvědčují zápisy v Knize pamětní z let 1510-1633. Od 70. let 15. století byli v Táboře farář a dva kněží.

Patronátní právo nad tábořským kostelem mělo město. Zádušní jmění zřejmě spravovali kostelníci. Z dochovaných pramenů nemohu s jistotou tvrdit, že byli kněží vypláceni za záduší, ale je to asi nejpravděpodobnější. Nevím, jestli šli příjmy z podacího a farářovy vsi do zádušních účtů nebo byly přímo vypláceny faráři, protože to nelze podložit prameny. V letech 1509-1510 spravovali záduší dva kostelníci, Mikuláš sladovník a Jan Malšický. Hospodaření záduší v těchto letech bylo zaznamenáno v Účtech kostelníků. Přes jejich malý rozsah jsou účty rozděleny na čtyři části: příjem kostelníků, výdaje na faru, za pivo a za praní prádla. Z účtů za prádlo víme, kdo byl v té době na faře. Byl tu nejmenovaný farář, dva kněží Bartoš a Jan (mladý kněz), zvoník a pachole. V účtech příjmů kostelníků je zaznamenáno složení části městské rady, od které přicházel

příjem od pěti do sedmi kop grošů zřejmě pro záduší. V účtech vydání na faru se nejčastěji objevovaly počty za uhlí či dřevo na otop, za opravy nejrůznějších věcí, např. zámků, skel atd., za ječmen a mláto pro prasata, za služby kuchařkám, za chleba aj. Jsou tu zapsána jména tábořských měšťanů a několika vesničanů z okolí Tábora a u některých i jejich zaměstnání. Podle počtů je patrné, že se kostelníci dobře starali o zaopatření fary. V účtech za pivo jsou počty za nákup jednoho a více věrtelů piva a náklad na várku piva. Pivo bylo běžnou poživatinou ve středověku, konzumovalo se po celý den, protože nebylo tak silné jako dnes. Na faru se kupoval každý měsíc minimálně jeden věrtel piva. Cena za věrtel piva se pohyboval od dvaceti pěti do třiceti pěti grošů. Pivo na faře zřejmě nechybělo, protože se dalo uchovat ve sklepě nebo koupit od některého tábořského měšťana a navíc si nechali na faru uvařit várku piva o deseti sudech po dvě stě dvaceti šesti litrech. Nejobsáhlejší částí počtů jsou účty za praní prádla. Pradleny praly faráři, kněžím, zvoníkovi a pacholetu jejich oblečení, prostěradla, cíchy, ručníky a komže. V účtech nenajdeme seznam bohoslužebných předmětů, výdaje na kostel, soupis majetku ani kšafy.

V porovnání s jičínskou zádušní knihou a svatomikulášskými zádušními knihami mají tábořské počty zanedbatelný rozsah. Správa záduší probíhala zřejmě všude stejně. V jičínské knize ani ve svatomikulášských knihách se vůbec neobjevuje příjem kostelníků, uvádějí obvykle příjmy z nemovitostí, důchodů, petic atd. Ve všech knihách jsou účty za nějaké řemeslné úkony provedené na faře, i když v jičínské knize jsou zaznamenány jen platy řemeslníků pracujících na opravách kostela, ale domnívám se, že není vyloučeno, aby provedli nějakou opravu na faře. V tábořských počtech a ve svatomikulášské knize příjmů a vydání jsou účty za dříví a za plat kuchaře. Účty za pivo v takovém rozsahu jako jsou v tábořských počtech, nejsou ani v jičínské ani ve svatomikulášských knihách. To samé platí pro vydání za praní prádla.

Vydání za koupi piva a za praní prádla bylo natolik běžné, což dosvědčují účty, že nebylo možné je nezapsat, protože celkové výdaje se pohybovaly v desítkách kop grošů. Zřejmě v těchto letech nebylo nutné vynakládat nějaké částky na opravu kostela, protože kostel byl nově zaklenut až roku 1512. Z tábořských počtů nelze vyčíst, zda měl farář nějaký vlastní příjem, který nespadal pod záduší, nebo byl zcela na záduší závislý. Pro nedostatek pramenů se můžu jen domnívat, jak v Táboře fungovala zádušní správa, takže prozatím zůstává stále mnoho otázek, na které bude potřeba najít odpověď. Rudolf Tecl napsal o tábořských počtech: „... v historickém bádání je využití minimální, skoro

žádné.“⁹⁸ Nemyslím si, že by jejich využití bylo minimální, protože v porovnání s dalšími zádušními knihami jsou tu účty, které v jiných nenajdeme. Účty kostelníků patří k nejstarším dochovaným zádušním knihám v Čechách, a proto mají alespoň historickou hodnotu i jako jedna z nejstarších archiválií v Okresním archivu Tábor. V účtech jsou zmínky o topografii okolí Tábora, jména řady obyvatel a informace o jejich řemeslech. U všech úkonů, služeb, produktů zejména potravinového charakteru a otopu jsou uvedeny ceny. Účty kostelníků jsou jediným dochovaným pramenem ze začátku 16. století, kde se uvádí rozsah tábořského trhu. Nedá se vyloučit, že účty kostelníků jsou jen zlomkem nějaké zádušní knihy, ale to se nedozvíme, protože byla zřejmě skartována koncem čtyřicátých let 19. století, pokud existovala.

⁹⁸ R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře*, str. 254.

7. Seznam zdrojů

Archivní prameny

Kniha pamětní 1510-1633, OAT, fond AMT, inv. č. 22, sign. A II č. 4, č. knihy 1
Účet kostelníků 1509, OAT, fond AMT, inv. č. 1619, sign. A III b 3, č. kartonu 375
Urbář panství a vesnic města Tábora, OAT, fond AMT inv. č. 44, sign. A II č. 3, č. knihy 23

Vydané prameny

ŠIMEK, František – KAŇÁK, Miloslav, *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, Praha 1959

Literatura

BĚLIČ, Jaromír-KAMIŠ, Adolf-KUČERA, Karel, *Malý staročeský slovník*, Praha 1979

FRANCEK, Jindřich, *Úřad kostelníků v Jičíně a jejich kniha záduší z let 1431-1508*, in: SAP 31., Praha 1981, str. 75-104

Historický atlas měst České republiky, Svazek číslo 7, Tábor, vydáno: Praha: Historický ústav Akademie věd ČR; Tábor. Husitské muzeum; Státní okresní archiv, 1999

CHLÁDEK, Ladislav, *Pivovarnictví*, Praha 2007

KADLEC, Augustin, *List Eneáše Silvia o cestě na sněm do Benešova a o dvojí zastávce v Táboře*, in: Jihočeský sborník historický 1.- 4., ročník 19, České Budějovice 1950, str. 107-112

KOŘALKA, Jiří - TECL, Rudolf, *Historické osudy tábořské městské knihy z druhé poloviny 15. století*, in: HT 1, Tábor 1978, str. 45-79

KŮRKA, Pavel, *Kostel, farnost a záduší sv. Valentina na Starém Městě pražském v ranném novověku*, rigorózní práce FF UK, Praha 2003

- KŮRKA, Pavel, „*Tu, kdež nyní slove u sv. Valentina na Rynečku.*“ *Dějiny a místopis kostela a farnosti sv. Valentina na Starém Městě pražském*, in: PSH 33., Praha 2004, str. 109-181
- KŮRKA, Pavel, *Týdenní zádušní účty, možnosti jejich využití a interpretace*. Sonda do předbělohorské utrakvistické liturgické praxe, in: Folia Historica Bohemica 22., 2006, str. 67-86
- KŮRKA, Pavel, „*Urozenost, ctnost, krása i umění. Za nic nestojí, když peněz není.*“ *Správa a majetek záduší kostela sv. Valentina na Starém Městě pražském v raném novověku*. in: PSH 34., Praha 2006, str. 93-126
- NOVÝ, Rostislav, *K sociálnímu postavení farského kléru v Čechách v době předhusitské*, in: Sborník historický 9, Praha 1962, str. 137-193
- OPATRŇÝ, Josef, *Záduší kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském*, diplomová práce FF UK, Praha 1957
- Ottův slovník naučný*, svazek XIX. (reedice), Praha 1999
- STANĚK, Josef, *Blahoslavený sládek. Kapitoly z dějin piva*. Praha-Litomyšl 1998
- ŠMAHEL, František, *Dějiny Tábora I. díl, 2. svazek 1422-1452*, Jihočeské nakladatelství 1990
- TECL, Rudolf, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře během druhé poloviny 15. a počátku 16. století (s edicí úctů tábořských kostelníků z let 1509-1510)*, TA 10, Tábor 2000-2001, str. 213-279
- TECL, Rudolf, *Dva fragmenty tábořského městského archivu z konce 15. století*, TA 7, Tábor 1995-1996, str. 95-116
- TECL, Rudolf, *Tábor ve druhé polovině 15. století*, in: HT 2, Tábor 1979, str. 69-89
- THIR, Karel, *Dějiny tábořského pivovarnictví 1612-1912*, Tábor 1912
- THIR, Karel, *Staré domy a rodiny tábořské: na památku založení města před pěti sty lety, 1. a 2. díl*, Tábor 1920
- VEČERNÍČEK, Jaroslav Novák, *Dějiny piva*, Brno 2009
- WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesla a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906
- WINTER, Zikmund, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století II.*, Praha 1986
- ZILYNSKÁ, Blanka, *Poddanské město Kozojedy v letech 1610-1630 ve světle kostelních počtů*, in: Gryspekové a předbělohorská šlechta, Kralovice a poddanská města, ed. Jiří Fák, b. m. Kralovice 1998, str. 102-114

ZILYNSKÁ, Blanka, *Záduší*, in: Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, edd. I. Hlaváček – J. Hrdina, Praha 1998, str. 535-548

ŽILKA, Ladislav, *Příjmy a výdaje týnské farnosti koncem 16. a začátkem 17. století*, PSH 25., Praha 1992, str. 40-62

8. Přílohy

Příloha 1. Urbář panství a vsí města tábora , část prvního kvinternu z let 1469-1486 (Urbář panství a vesnic města Tábora, OAT, fond AMT, inv. Č. 44, sign. A II č. 3, č. knihy 23, st. 2-4)

Item z farářské dědiny (Dražice) platu jednoho úroka suma LXXX gr, item v té vsi podsedkov XLIII a z nich suma VIII gr.

Item v té vsi z každého lánu dědičného mají dávatí po VI čberech krom farářských lánov X to miery příbenické suma toho úroku činí LXXXI

Item tu jest také les za dražicí dědičný a z toho platí ktož les bere vedle položení hajného aneb úředníka téhož času

Item také jest potok nájemný, item z dvoristě farářského Vachač drží a platí svého XXIII peněz

Item nivy tři panské suma XXVIII gr.

Suma platu ze vsi peněžitého XIII lánu VIII gr. a z mlýnistě VI gr.

Podací farářské⁹⁹

Item řeka a dva rybníky zastaveny a dva pusté

Item čtyři podsedci¹⁰⁰

Item dědičný II lány les ješto slove lesek farářský

Item louka v lese a step platí XX gr. Koblřek

Item Mašek Malý platí v lesku XXV gr. jeden úrok

Item kovář v témž lesku drží vrbu a z té platí XX gr. jeden úrok

Desátkov z každého lánu po II čberech žita a po II čberech ovsu

Item tyto vsi příleží k podacímu:

Item Plana

Item Strkov

Item Chaborzice

Item Koszice obě stráně

Item Daubice

⁹⁹ Malý staročeský slovník uvádí: podací v. poddaci, - ieho, zpods. m. poddaný; poddaci pán patron. Ottův slovník naučný říká: podací (t. j. právo) znamená ve starém čes. právu tolik jako patronátní právo. Říkalo se též podací kostelní anebo podaní. Vedle toho užíváno bylo termínu podací právo, což znamenalo tolik jako právo emfiteutní čili zákupní, zvané též německým, purkrechtním, nebo hamfeštním, o němž viz. čl. Emfyteuse.

¹⁰⁰ Všichni čtyři podsedci platili dva groše úroku dvakrát za rok a o Vánocích dvě slepice.

Item Austraszice

Item Zhorz

Item dva dvory na Lhotě u Sedlce

V Sedlci panské dva dvory

a z nich má placeno býti desátý mandel

Item ves Savczice a v ní XIII lánů a ta jest pustá

Item v Strkově dvorec a z toho dva platili desátek, sedbu lánu, z každého lánu II čbery žita a II ovsá

Item na Borku byl dvůr a z toho platili desátku III čbery, žita III ovsá

Item mlýn pustý na podhoří farářský platili z ničeho X gr. faráři

Item z mlýnu ze Sedlce II čbery žita, II ovsá

Item z mlýnu Mamkova proti Kaczim Huorkam desátku II žita a II ovsá

Item vsi farářská u hranic páně volbramových lesem porostla.¹⁰¹

Příloha 2. Náklad vaření piva

(Podle edice R. Tecl, Církevní správa a náboženské poměry, str. 260)

Náklad vaření piva

Item za chmel za II ½ čberu L gr.

Od znasajpanie sladu a tovaryšóm
na pivo III gr. II d.

Od sladu mlenie III gr.

Od pivovara Kropáčkovi V gr.

Mistru s pomahači i od spílanie

bez stravy XXVII gr. II d.

Od diela sladu XVI gr.

Vodákovi za vodu II gr.

Daupovcové od spílanie a od sudu struhanie

mytí VI gr. a sklepu meteni a

od pobíjenie sudu a požehanie

i za smolu XL gr.

Zvoníkovi starému od vylévání

z necek a piva ošetření XII d.¹⁰²

¹⁰¹ *Urbář panství a vesnic města Tábora*, str. 2-4.

Příloha 3: Účty za nákup piva a za náklad vaření piva

(Účet kostelníků 1509, OAT, fond AMT, inv. Č. 1619, A III b 3, č. kartonu 375, folio 3v a 4r.)

¹⁰² Srov. R. TECL, *Církevní správa a náboženské poměry*, str. 260.

